

Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

« Πολιτισμική Ανάλυση και Εκπαίδευση »

Διπλωματική Εργασία

*«Ακροδεξιές κατασκευές της απειλής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με
αφορμή την εγκατάσταση προσφύγων στην Κρήτη»*

Κατερίνα Βλαχάκη

Επιβλέπων καθηγητής: Τηλέμαχος Ιατρίδης

Ρέθυμνο

Φεβρουάριος 2022

Στον μικρό Μανώλη

*«Ακροδεξιές κατασκευές της απειλής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με
αφορμή την εγκατάσταση προσφύγων στην Κρήτη »*

Κατερίνα Βλαχάκη

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Α΄ Συν-επιβλέπων Καθηγητής:

Βαφέας Νικόλαος

Αναπληρωτής Καθηγητής

Τμήμα Φιλοσοφικών & Κοινωνικών Σπουδών

Β΄ Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Τσαντηρόπουλος Αριστείδης

Αναπληρωτής Καθηγητής

Τμήμα Φιλοσοφικών & Κοινωνικών Σπουδών

Ρέθυμνο

Φεβρουάριος 2022

Πρόλογος

Αιτία γι' αυτή την έρευνα στάθηκε αρχικά η ευαισθητοποίηση μου στα θέματα του μεταναστευτικού και του προσφυγικού φαινομένου, ως κάτι αναγκαίο για τους ανθρώπους που εγκαταλείπουν τον τόπο τους και όχι από επιλογή! Αφορμή στάθηκε η εγκατάσταση προσφύγων στην Κρήτη, η οποία πυροδότησε μία σειρά αντιδράσεων από αναρτήσεις σε ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης μέχρι συζητήσεις και αντιπαραθέσεις με δικούς μου ανθρώπους, με αποκορύφωμα την ανακοίνωση και πραγματοποίηση συλλαλητηρίου εναντίον της εγκατάστασης, με περιπτώσεις βίαιων και ακραίων αντιδράσεων από τους συμμετέχοντες, θέλοντας να καταστήσουν γνωστή την εναντίωσή τους στους νεοεισερχόμενους.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στον επιβλέποντα καθηγητή μου, Τηλέμαχο Ιατρίδη, γιατί χωρίς τις πολύτιμες συμβουλές του, την υπομονή του και την πίστη του σε μένα δεν θα τα είχα καταφέρει. Ένα ευχαριστώ στο γιο μου Μανώλη, που με γέμιζε με θάρρος κάθε φορά που οι ενοχές με κυρίευαν για τις στιγμές που δεν του αφιέρωσα, λόγω του χρόνου που του «έκλεψε» η εκπόνηση ετούτης της διπλωματικής. Άξιζε τον κόπο! Θα ήθελα επίσης να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους τους καθηγητές του Τμήματος Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κρήτης, που μου έδωσαν τη δυνατότητα και το χρονικό περιθώριο να ανασυνταχθώ, μετά από μία δυσκολία που πέρασα, ώστε να καταφέρω να ολοκληρώσω την έρευνα αυτή. Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ στους γονείς μου και στον Κωστή, που τόσα χρόνια με στηρίζουν και με γεμίζουν δύναμη και πίστη να κυνηγώ τα όνειρά μου!!!

Σας ευχαριστώ ολόψυχα!!

«Ακροδεξιάς κατασκευές της απειλής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με αφορμή την εγκατάσταση προσφύγων στην Κρήτη »

«...Parce que je suis un réfugié rempli de pourriture,

allongé sans même pouvoir espérer.

Inquiet, je meurs avec le silence des lucioles, caressé par des papillons multicolores..»

«...Γιατί είμαι ένας «βρώμικος» πρόσφυγας γεμάτος σαπίλα,

ξαπλωμένος δίχως να μπορώ να ελπίζω.

Ανήσυχος, πεθαίνω μες στη σιωπή των πυρολαμπίδων, πολύχρωμες πεταλούδες με

θωπεύουν...»

Η κατάρα, Χασάν Γιασίν (Hassan Yassin)

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι ο τρόπος που παρουσιάζονται οι πρόσφυγες ως απειλή, ειδικά από άτομα που πρόσκεινται στον πολιτικό χώρο της άκρας δεξιάς σε μία προσπάθεια τους να κινητοποιήσουν τους αυτόχθονες στην Ελλάδα στην ανάληψη δράσης εναντίον των προσφύγων. Εξετάζονται συγκεκριμένα οι ταυτότητες που κινητοποιούνται και τα άλλα μέσα επιρροής που επιστρατεύονται σε αυτή την προσπάθεια, καθώς και οι στρατηγικές απονομιμοποίησης των ίδιων των προσφύγων. Η εργασία βασίζεται θεωρητικά σε έννοιες από την κοινωνιοψυχολογική βιβλιογραφία της κοινωνικής ταυτότητας, όπως οι επιτηδευματίες ταυτότητας (Reicher 2013) και η πολιτικοποιημένη συλλογική ταυτότητα των Simon και Klandermans (2013), καθώς επίσης στην θεωρία απονομιμοποίησης του Bar-Tal (1990). Για τις ανάγκες της έρευνας, συγκεντρώθηκε υλικό από τη σελίδα κοινωνικής δικτύωσης Facebook, ενώ ως μέθοδος για την ανάλυση επιλέχθηκε η θεματική ανάλυση. Τα ερευνητικά ερωτήματα που διατυπώνει η παρούσα έρευνα σε αυτό το πλαίσιο, σε σχέση με τους χρήστες μέσων κοινωνικής δικτύωσης που κινούνται στον ακροδεξιό πολιτικό χώρο, αφορούν α) στις συλλογικές ταυτότητες που κινητοποιούν όταν καταφέρονται εναντίον των προσφύγων, β) στους τρόπους με τους οποίους επιχειρούν να εμπλέξουν τον πληθυσμό σε σχέση με τους στόχους τους και γ) στους τρόπους με τους οποίους παρουσιάζουν τους πρόσφυγες, στην προσπάθειά τους να κατασκευάσουν το προσφυγικό ζήτημα ως «απειλή».

Η θεματική ανάλυση ως προς το 1^ο ερευνητικό μας ερώτημα παρήγαγε τρεις βασικές κατηγορίες (θέματα) ως προς τις ταυτότητες που κινητοποιήθηκαν από τους χρήστες, για να απευθυνθούν σε ένα ευρύτερο κοινό: ως Κρητικοί, ως Έλληνες και ως λαός. Ως προς το 2^ο ερώτημα, ο κύριος τρόπος εμπλοκής του πληθυσμού ήταν η επινόηση ενός κοινού, «εσωτερικού» ή «εξωτερικού» εχθρού, πέραν από τους πρόσφυγες, όπως οι πολιτικοί και κρατικοί φορείς, η Ε.Ε. κ.α. Τέλος, ως προς το 3^ο ερευνητικό ερώτημα, εντοπίστηκαν οι περισσότερες στρατηγικές απονομιμοποίησης που προτείνει ο Bar Tal (1989), ως μέσα για την κατασκευή της «απειλής» που εκπροσωπούν οι πρόσφυγες σύμφωνα με την ακροδεξιά ρητορική.

Λέξεις – Κλειδιά

Πολιτικοποιημένη Συλλογική Ταυτότητα, Επιτηδευματίες Ταυτότητας, Απονομιμοποίηση, Άκρα Δεξιά, Κατασκευές Απειλής, Πρόσφυγες.

Abstract

The object of this work is the way in which refugees are presented as a threat, especially by people who are close to the political space of the far right in an effort to mobilize the natives in Greece to take action against the refugees. The identities that are mobilized and the other means of influence that are employed in this effort are examined in particular, as well as the strategies of delegitimization of the refugees themselves. The work is theoretically based on concepts from the sociopsychological literature of social identity, such as identity entrepreneur (Reicher 2013) and the politicized collective identity of Simon and Klandermans (2013), as well as Bar-Tal's theory of decriminalization (1990). For research purposes, material was collected from the social networking page Facebook, while the thematic analysis was chosen as the method for the analysis. The research questions posed by the present research in this context, in relation to the users of social media that move in the far right political space, concern a) the collective identities they mobilize when they succeed against immigrants, b) the ways in which they attempt to involve the population in relation to their goals and c) the ways in which they present refugees , in their attempt to construct the immigration issue as a "threat".

The thematic analysis of our first research question produced three main categories (topics) regarding the identities that were mobilized by the users, to address a wider audience: as Cretans, as Greeks and as a people. As for the second question, the main way of involving the population was to invent a common, "internal" or "external" enemy, in addition to refugees / immigrants, such as political and state actors, the EU. etc. Finally, with regard to the 3rd research question, most of the delegitimization strategies proposed by Bar Tal (1989) were identified as means of constructing the "threat" represented by refugees according to far-right rhetoric.

Keywords

Politicized Collective Identity, Identity Entrepreneur, Delegitimization, Far Right, Threat Constructions, Refugees - Immigrants.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	iv
Περίληψη	vi
Abstract	vii
A' Μέρος	1
1.1.Εισαγωγή	1
1.2 Ο ρόλος των ταυτοτήτων	4
1.2.1 Συλλογική Ταυτότητα	4
1.2.2 Επιτηδευματίες Ταυτότητας.....	7
1.2.3. Πολιτικοποιημένη Συλλογική Ταυτότητα.....	8
1.3 Απονομιμοποίηση	9
1.3.1 Στρατηγικές απονομιμοποίησης.....	9
1.3.2 Απονομιμοποίηση και εθνοκεντρισμός.....	11
1.4 Κατασκευές της απειλής	12
1.4.1 Ρεαλιστική Απειλή	14
1.4.2 Συμβολική Απειλή	14
1.5. Ακροδεξιός λόγος και μεταναστευτική βία στην Ελλάδα	15
B' Μέρος.....	18
2.1. Ερευνητικοί στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα	18
2.2. Μεθοδολογία.....	19
2.2.1. Συλλογή δεδομένων	19
2.2.2 Αναλυτική διαδικασία.....	19
2.3. Ευρήματα	21
2.3.1. Συλλογικές ταυτότητες που κινητοποιήθηκαν από τους χρήστες	21
2.3.2. Τρόποι εμπλοκής του πληθυσμού που χρησιμοποιήθηκαν για την άσκηση επιρροής.....	27
2.3.3. Κατασκευές της «απειλής» από τους πρόσφυγες	35
2.4. Συζήτηση των ευρημάτων.....	42
Επίλογος.....	47
Βιβλιογραφία	i
Ελληνόγλωσση.....	ii
Ξενόγλωσση.....	iii

Α' Μέρος

1.1. Εισαγωγή

Οι άνθρωποι ανά τον κόσμο, για διάφορους λόγους, ηθελημένους ή μη, συνεχώς μετακινούνται. Αυτή η μετακίνηση δημιουργεί νέες κοινωνικές και συμβολικές σχέσεις καθώς τα νέα περιβάλλοντα, μη οικεία για τις εισερχόμενες ομάδες, αποτελούν χώρο αντιθέσεων, αντιπαραθέσεων, διαφορετικών πεποιθήσεων, κουλτούρας και αντιλήψεων. Ο «άλλος» αποτελεί κατά κάποιο τρόπο έναν εχθρό για τους ανθρώπους της κοινωνίας υποδοχής, ο οποίος «απειλεί» εκτός από την ταυτότητα του ιθαγενή / ντόπιου, την ιδιαιτερότητα και την αξία του, ενώ σε πολλές περιπτώσεις αποτελεί απειλή λόγω του αισθήματος αβεβαιότητας για το μέλλον και την αλλαγή που φέρει μαζί του. Η έννοια της απειλής είναι δύσκολο να διερευνηθεί και συνάγεται κατά κανόνα από τις συνέπειές της. Δηλαδή η κατανόηση των συναισθημάτων τα οποία θα μπορούσαν να οδηγήσουν τους ανθρώπους σε ακραίες συμπεριφορές είναι σημαντική, ώστε να κατανοήσουμε γιατί η πολιτισμική ποικιλομορφία γίνεται απειλητική (Χρυσόχου, 2011). Όπως αναφέρει και η Χρυσόχου (2011:152) *«Το να κατασκευάσουμε κάποιον ως «Άλλο» σημαίνει ότι τον θεωρούμε τελείως ξεχωριστό από εμάς. Εφόσον η ένταξη σε μία κοινωνική ομάδα είναι μία τόσο σημαντική όψη της κοινωνικής ζωής μας, οι άνθρωποι κατασκευάζουν και καθορίζουν τα όρια της ενδοομάδας αποκλείοντας από αυτήν τον Άλλο, τον ξένο. Η ετερότητα σχετίζεται με τον αποκλεισμό από τον “εσωτερικό κύκλο”»*.

Η κατασκευή της «ετερότητας» προϋποθέτει αρχικά την κατασκευή μίας ταυτότητας οριοθετημένη μέσα σε ένα κοινωνικό – πολιτισμικό πλαίσιο το οποίο φυσικά επηρεάζει τις γνωστικές και συναισθηματικές διεργασίες των ανθρώπων, διαμορφώνοντας τα κίνητρα και τη δράση τους. Σύμφωνα με τον Τσουκαλά (2010) *« ... η διαμόρφωση της συνείδησης του εαυτού συναρτάται πάντα από τους όρους πρόσληψης της σχέσης του κάθε ανθρώπου με τους άλλους»*. Αυτοί οι «άλλοι» αναγνωρίζονται και αντιμετωπίζονται σε πολλές περιπτώσεις ανάλογα το είδος της ταυτότητας το οποίο ενεργοποιείται (ατομική ή συλλογική) σε κάθε άτομο. Όσον αφορά την αντιμετώπιση μη κυρίαρχων ομάδων από κυρίαρχες σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, αυτό εξαρτάται από την υπαγωγή των ατόμων σε συλλογικές ταυτότητες οι οποίες εξαρτώνται από το πόσο έντονη είναι η απειλή που

αισθάνονται από τον εκάστοτε «άλλο». Σύμφωνα με την Branscombe (1999 στο Χρυσόχου 2011) υπάρχουν τέσσερις τύποι απειλής στην έννοια της ταυτότητας οι οποίοι συνδέονται με την ένταξη σε κοινωνικές ομάδες και αφορούν τις πιθανές αντιδράσεις εκείνων που ταυτίζονται με την ομάδα κι εκείνων που δεν ταυτίζονται με αυτήν. Ο πρώτος, απειλή στην κατηγοριοποίηση, προκύπτει από την κατηγοριοποίηση των ανθρώπων παρά τη θέλησή τους, ο δεύτερος, απειλή στην ιδιαιτερότητα όταν η ομάδα εμποδίζεται από το να είναι ξεχωριστή, ο τρίτος εμφανίζεται ως απειλή στην αξία της ταυτότητας όταν υπονομεύεται η αξία της ομάδας και ο τέταρτος απειλή της αποδοχής, όταν υπονομεύεται η θέση ενός ατόμου στην ομάδα.

Αυτή η κατασκευασμένη απειλή εντείνεται από διάφορους παράγοντες κι ένας από αυτούς αφορά στον τρόπο προβολής του μεταναστευτικού και προσφυγικού φαινομένου από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σύμφωνα με τους Esses & Medianu (2013) οι πολιτικές μετανάστευσης και η μεταχείριση των μεταναστών και των προσφύγων είναι αμφιλεγόμενα ζητήματα τα οποία προκαλούν αβεβαιότητα και ανησυχία. Τα ΜΜΕ μπορούν να επωφεληθούν από αυτήν την αβεβαιότητα για τη δημιουργία μίας νοοτροπίας κρίσης και μπορούν να χειραγωγήσουν την κοινωνία, στην οποία οι πρόσφυγες θεωρούνται «εχθροί προ των πυλών» που προσπαθούν να εισβάλουν στα δυτικά έθνη, κάτι που προωθεί την απάνθρωπη μεταχείρισή τους. Η έρευνά τους αφορά στις απεικονίσεις που υποδηλώνουν ότι οι μετανάστες αποτελούν δυνητική απειλή και εξαπλώνουν μολυσματικές ασθένειες ενώ οι αιτούντες άσυλο πρόσφυγες είναι συχνά ψευδείς, και παρουσιάζονται ως τρομοκράτες οι οποίοι μπορεί να εισέλθουν σε δυτικά έθνη μεταμφιεσμένοι ως πρόσφυγες (βλ. και Χασιώτη, 2017). Σύμφωνα με τους Imhoff και Recker (2012), η ισλαμοφοβία, ως όρος, υπονοεί κατά κύριο λόγο έναν φόβο για το Ισλάμ (που ονομάζουν ισλαμοπροκατάληψη), ενώ σχετίζεται με την προκατάληψη εναντίον των μουσουλμάνων γενικά αλλά και σε εθνοτικές ομάδες όπως οι Τούρκοι (ανεξάρτητα από το γεγονός ότι πολλοί Τούρκοι μετανάστες μπορεί να θεωρούν τον εαυτό τους μη θρησκευόμενο). Οι προσλήψεις αυτές εντείνουν την προκατάληψη και τη ρατσιστική συμπεριφορά απέναντι στους πρόσφυγες και τους μετανάστες, ενώ εντείνεται η ανασφάλεια και η μισαλλοδοξία απέναντι στο «ξένο».

Η αίσθηση της απειλής αποτελεί μία κατάσταση στην οποία οι άνθρωποι αντιδρούν σε πολλές περιπτώσεις βίαια και ακραία. Σύμφωνα με τους Bar-Tal & Hammock (2012), τα

άτομα, ως μέλη μίας κοινωνίας, έχουν τη δυνατότητα να εκτελέσουν τις πιο ανήθικες πράξεις απέναντι στους ανθρώπους απλά και μόνο επειδή ανήκουν σε μία άλλη κοινωνική ομάδα, οι οποίοι αντιμετωπίζονται ως αντίπαλοι μέσα σε μία συγκρουσιακή κατάσταση που αντιτίθενται στην επίτευξη των στόχων της ομάδας τους. Πως λοιπόν, διερωτώνται οι Bar-Tal και Hammock (2012), ανθρώπινα πλάσματα τα οποία έχουν οικογένειες, κανονική ρουτίνα στην καθημερινή ζωή τους, οι οποίοι αισθάνονται χαρά, ευτυχία αλλά και λύπη και θλίψη, που αισθάνονται συμπόνια και ενσυναίσθηση για τη ζωή των γειτόνων και των συνανθρώπων τους, μπορούν να εκτελέσουν τις πιο ακραίες πράξεις εναντίον μελών άλλων ομάδων, να αρνούνται την ιδιότητα των μελών αυτών ως ανθρώπινα πλάσματα και να θεωρούν επομένως ότι αξίζουν απάνθρωπη μεταχείριση; Η απάντηση που δίνουν οι Bar-Tal και Hammock (2012) είναι ότι υπεύθυνη εδώ είναι η απονομιμοποίηση, ένας κοινωνιοψυχολογικός μηχανισμός που απελευθερώνει τα ανθρώπινα όντα από τους κανονιστικούς και ηθικούς περιορισμούς τους και ως εκ τούτου οδηγεί άτομα και ομάδες σε πράξεις που βλάπτουν σκόπιμα άλλους, όπως διακρίσεις, καταπίεση, εθνικάθαρση, ακόμη και γενοκτονία.

Η παρούσα εργασία εξετάζει πώς παρουσιάζονται οι πρόσφυγες ως απειλή, ειδικά από άτομα που πρόσκεινται στον πολιτικό χώρο της άκρας δεξιάς, στην προσπάθεια των τελευταίων να κινητοποιήσουν τους αυτόχθονες στην Ελλάδα στην ανάληψη δράσης εναντίον των προσφύγων. Εξετάζονται συγκεκριμένα οι ταυτότητες που κινητοποιούνται και τα άλλα μέσα επιρροής που επιστρατεύονται σε αυτή την προσπάθεια, καθώς και οι στρατηγικές απονομιμοποίησης των ίδιων των προσφύγων.

Για τους λόγους αυτούς, αμέσως παρακάτω στο Α' Μέρος, θα ακολουθήσει μία επισκόπηση της έννοιας της ταυτότητας, ειδικά στη βιβλιογραφία της κοινωνικής ψυχολογίας. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστεί η θεωρία της απονομιμοποίησης του Bar-Tal (1990), με την οποία θα προσεγγίσουμε τις στρατηγικές παρουσίασης των προσφύγων από τον ακροδεξιό χώρο. Ακολούθως, θα εισαχθεί η έννοια της απειλής και, τέλος, θα γίνει αναφορά στη σχέση του ακροδεξιού λόγου με τη μεταναστευτική βία στην Ελλάδα βάσει εμπειρικών ευρημάτων.

1.2 Ο ρόλος των ταυτοτήτων

Η ταυτότητα είναι μία πολυδιάστατη έννοια (Δραγώνα , 2007), που καθορίζει την εικόνα που έχουμε για τον εαυτό μας και τους άλλους. Επειδή στο κοινωνικό περιβάλλον οι εικόνες αυτές είναι πολλές και σύνθετες, είναι σημαντικό να δει κανείς πως τα άτομα εντάσσονται σε διάφορες κοινωνικές ομάδες και πως ταυτίζονται κάθε φορά ή υπερασπίζονται την εκάστοτε ταυτότητα ανάλογα με την αξία που προσδίδεται κοινωνικά σε αυτήν. Οι ταυτότητες διαμορφώνονται και νοηματοδοτούνται ανάλογα με το πολιτισμικό και συμβολικό κεφάλαιο των ανθρώπων, αλλά πολλές φορές αμφισβητούνται και αντιστέκονται ανάλογα τις περιστάσεις που τις κατασκευάζουν και τις δομούν.

Επομένως η ταυτότητα ορίζει τη σχέση του ατόμου με τον κοινωνικό κόσμο και είναι κάτι το οποίο έχει πολλαπλούς ρόλους και αντίκτυπο στην προσωπική, κοινωνική ή συλλογική αντίληψη των ανθρώπων (Δραγώνα , 2007). Μπορούμε να μιλάμε όχι για μία ταυτότητα που κανείς ορίζει για τον εαυτό του, αλλά για πολλές και διαφορετικές ταυτότητες οι οποίες ενυπάρχουν και μάλιστα συγχρόνως και οι οποίες καθορίζουν τους ρόλους, τις συμπεριφορές των ανθρώπων και είναι κατασκευασμένες μέσα από τον ίδιο το “λόγο” ο οποίος διαμορφώνει και κατασκευάζει τον εαυτό (Αρχάκης & Τσάκωνα, 2011). Ο λόγος επιδρά στα άτομα και στις ταυτότητες καθώς είναι φορέας αξιών και ιδεολογιών, αντανακλά την κοινωνική πραγματικότητα και έχει τη δύναμη να τη διαμορφώσει. Επειδή όμως οι άνθρωποι χαρακτηρίζονται από πολλές ταυτότητες (εθνική, εθνοτική, γλωσσική, φύλου, ταξική, ηλικιακή κ.α.) αντιλαμβανόμαστε πως αυτή η διαφοροποίηση επιδρά στον πολυδιάστατο χαρακτήρα κάθε ταυτότητας καθώς και στην αυτοεκτίμηση του υποκειμένου ανάλογα με την ένταξή του ή όχι σε ομάδες που συμβάλλουν στη θετική ή όχι εικόνα του εαυτού του.

1.2.1 Συλλογική Ταυτότητα

Σύμφωνα με τους Tajfel & Turner (στο Παπαστάμου, 2011), τα άτομα κατασκευάζουν την ταυτότητά τους σε συνάρτηση με την υπαγωγή τους σε διάφορες κοινωνικές ομάδες και αναπτύσσουν μία θετική ή αρνητική εικόνα του εαυτού τους ανάλογα με το κοινωνικό κύρος των αντίστοιχων ομάδων. Αυτό είναι κάτι το οποίο αποτελεί μέρος του παιχνιδιού

συγκρίσεων που πραγματοποιούν μεταξύ της ομάδας υπαγωγής τους και άλλων ομάδων. Σύμφωνα με την ίδια οπτική η κοινωνική κατηγοριοποίηση είναι σημαντική κοινωνιογνωστική διαδικασία η οποία βοηθάει στην απλοποίηση και κατανόηση του κοινωνικού περιβάλλοντος. Η ανθρώπινη κοινωνική δράση όμως εξαρτάται και πρέπει να γίνεται κατανοητή μέσα από τα πολιτισμικά και δομικά πλαίσια στα οποία εμφανίζονται.

Ο εαυτός, ως σύνθετο σύστημα, ορίζεται είτε σε σύνδεση με άλλα άτομα (προσωπική ταυτότητα) είτε σε σχέση με την υπαγωγή του σε κοινωνικές ομάδες (κοινωνική ταυτότητα). Όμως υπάρχουν κι άλλες ομάδες ανάλογα τις εκάστοτε συνθήκες στις οποίες υπάρχει ο εαυτός κι αυτό εξαρτάται από τους κανόνες, τις αξίες, τις πεποιθήσεις που χαρακτηρίζουν την ταυτότητα αυτή. Δηλαδή το υποκείμενο ορίζεται με πολιτισμικούς όρους κι επομένως η διομαδική συμπεριφορά αρχίζει όταν τα υποκείμενα υιοθετούν κάποια κοινωνική ταύτιση η οποία προκύπτει μέσω σύγκρισης με άλλες εξωομάδες (Reicher, 2004). Οι άνθρωποι μέσα σε ένα κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο υπάγονται σε ομάδες οι οποίες προσπαθούν να στρέψουν την προσοχή των μελών τους όχι στην ατομική, αλλά στην κοινωνική (συλλογική) τους ταυτότητα ώστε στη συνέχεια να ρυθμίσουν την κοινωνική τους συμπεριφορά (Tajfel & Turner et al., 1979, στο Χρυσοχόου & Ιατρίδης, 2013) επηρεάζοντας παράλληλα τους αγώνες στο εσωτερικό της κοινωνίας. Η συλλογική ταυτότητα βοηθάει στην εξήγηση της διαμόρφωσης των στερεοτύπων στους ανθρώπους για τον εαυτό τους και τους άλλους, τότε κάνουν διακρίσεις σε βάρος των εξωομάδων προς όφελος των ενδοομάδων και τότε αποδέχονται την επιρροή από μέλη της ενδοομάδας και απορρίπτουν την επιρροή των μελών της εξωομάδας.

Σύμφωνα με τον Turner και συν. (1987, στο Χρυσοχόου & Ιατρίδης, 2013), η συλλογική ταυτότητα είναι συμπεριληπτική και μπορούν να δημιουργηθούν συλλογικές ταυτότητες οι οποίες μπορεί να επικαλύπτονται, να διασταυρώνονται ή και να έρχονται σε σύγκρουση μεταξύ τους, όμως δεν είναι εμφανείς την ίδια στιγμή κι αυτό εξαρτάται από ατομικές μεταβλητές σε συνδυασμό με τις μεταβλητές του κοινωνικού πλαισίου. Η συλλογική ταυτότητα έχει σημαντικές ψυχολογικές λειτουργίες για το άτομο ως προς την αίσθηση του «ανήκειν», τη διακριτότητα, το σεβασμό, την κατανόηση και την ικανότητα δράσης ενώ ενισχύεται η αίσθηση των μελών της ομάδας ότι ανήκουν σε μία διακριτή, συνεκτική και ανώτερη κοινωνική ομάδα η οποία τους προσφέρει αμοιβαίο σεβασμό ώστε να δρουν

αποτελεσματικά, να βλέπουν την ενδο-ομάδα τους υπό θετικό πρίσμα και να διασφαλίζουν για την ενδοομάδα τους μία προνομαχική θέση (Oakes et al., 1994, Turner et al., 1987, Brown, 1995, στο Χρυσοχόου & Ιατρίδης, 2013).

Μία μορφή ταύτισης αποτελεί και η εθνική ταύτιση. Η εθνική ταύτιση μπορεί να είναι μία πιθανή αιτία του γενικού αντι-μεταναστευτικού συναισθήματος. Κατά μέσο όρο, οι πλειοψηφίες κατέχουν περισσότερες εχθρικές συμπεριφορές απέναντι στους μετανάστες από τις εθνοτικές μειονότητες και η εθνική τους αναγνώριση προβλέπει την ξενοφοβία (Staerkle, Sidanius, Green & Molina, 2005). Η εθνική ταύτιση σχετίζεται με τον τρόπο που τα άτομα ορίζουν το έθνος τους και υπάρχουν διαφορετικοί τύποι γι' αυτόν τον ορισμό (Mukherjee, Molina & Adams, 2012), οι οποίοι διαχωρίζονται σε τρεις τύπους, την εθνοτική, την πολιτισμική και την πολιτειακή. Ο εθνοτικός τύπος αναφέρεται σε μία αποκλειστική μορφή της εθνικής ταυτότητας με χαρακτηριστικά όπως ο τόπος γέννησης και η εθνικότητα και επικεντρώνεται στην αφομοίωση των κύριων χαρακτηριστικών της εθνικής κουλτούρας με έμφαση στα διαρκή, βασικά χαρακτηριστικά (π.χ. τόπος γέννησης και εθνικότητα) που είτε διαθέτει είτε δεν διαθέτει. Ο πολιτισμικός ορισμός αποκλείει τους μετανάστες από το να γίνουν μέρος της εθνικής ομάδας λόγω πολιτισμικών χαρακτηριστικών κάτι που κάνει πιο αυστηρή την αντίληψη περί εθνικής ταυτότητας. Οι πολιτισμικές κατασκευές αντιπροσωπεύουν επίσης μία σχετικά αποκλειστική μορφή της ταυτότητας, σε αυτήν την περίπτωση με έμφαση στην αφομοίωση στον πολιτισμό (ειδικά στην γλώσσα). Ο πολιτειακός ορισμός για το έθνος αντιπροσωπεύει μία σχετικά περιεκτική κατανόηση της ταυτότητας με έμφαση στην επιλογή στην αυτο-κατηγοριοποίηση και στην εκτέλεση του καθήκοντος.

Ο εθνικισμός και ο πατριωτισμός συνεπάγονται αμφοτέρως θετικές αξιολογήσεις προς το έθνος, ο πρώτος περιλαμβάνει πεποιθήσεις σχετικά με την ανωτερότητα ή την κυριαρχία έναντι άλλων εθνών, ενώ ο πατριωτισμός δίνει έμφαση στη θετική επίδραση στη χώρα (Mukherjee, Molina & Adams, 2012).

1.2.2 Επιτηδευματίες Ταυτότητας

Σύμφωνα με τον Reicher (2013) ο ανθρώπινος παράγοντας ως φορέας δράσης, διαμορφώνει τις ταυτότητες του, όμως αυτό δε σημαίνει ότι του επιβάλλονται από το εξωτερικό περιβάλλον. Η ταυτότητα ως πρόταγμα είναι μία κατασκευή η οποία επιτρέπει τη συλλογική δράση και η φύση της καθορίζει τα συλλογικά κινήματα τα οποία διαμορφώνουν τον κόσμο. Αυτοί λοιπόν που προσπαθούν να επηρεάσουν τον κόσμο και να καθοδηγήσουν τις μάζες ως «επιτηδευματίες ταυτότητας», θα πρέπει να αποβλέπουν στο μέλλον και να χρησιμοποιούν με ευελιξία τις κατηγορίες ταυτότητας δηλ από ποια πληθώρα κατηγοριών χρησιμοποιούν την εκάστοτε ταυτότητα και για ποιο σκοπό (σύγκριση) και να προσαρμόζονται στα νοήματα που αποδίδουν σε αυτές τις κατηγορίες ανάλογα τις σχέσεις στις οποίες υπάγεται αυτή η κατηγορία. Η σύγκριση κινητοποιεί την ενδοομάδα ενώ παράλληλα καθορίζουν και περιγράφουν την εξωομάδα.

Η στρατηγική που χρησιμοποιούν οι «επιτηδευματίες ταυτότητας» επιχειρεί να διαμορφώσει μία κοινή συλλογική ταυτότητα/δράση δηλαδή κοινά νοήματα της ομαδικής ταυτότητας, έτσι ώστε να φαίνονται τα κοινά χαρακτηριστικά και οι αξίες τους ως ανήκοντες στην ίδια ομάδα. Μέσα από τον κοινό αγώνα για την εξουσία απέναντι στον κοινό εχθρό και την συνακόλουθη σύγκρουση, η ομάδα επιχειρεί να διασφαλίσει για τον εαυτό της την μερίδα του λέοντος, ή τουλάχιστον να εμποδίσει την άλλη ομάδα να το πάρει. Σύμφωνα με τον Tajfel (1978, στο Reicher, 2013) η συλλογική ταυτότητα παίζει σημαντικό ρόλο ως «αιτιώδης μηχανισμός που παρεμβαίνει σε καταστάσεις “αντικειμενικής” κοινωνικής αλλαγής. Δηλ. επηρεάζει τους αγώνες στο εσωτερικό της κοινωνίας. Επομένως οι άνθρωποι όχι ως μεμονωμένα άτομα αλλά ως μέλη μίας ομάδας εμπλέκονται σε κοινούς αγώνες εξουσίας και αυτοί οι αγώνες εξουσίας αποβλέπουν στον έλεγχο του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου αλλά με στόχο να εμπλέξουν και τρίτους όπως τις αρχές της κοινωνίας αλλά και το ευρύ κοινό. Σύμφωνα με τον Haslam, (2001, στο Χρυσόχοου & Ιατρίδης, 2013) ένας ηγέτης ως επιτηδευματίας ταυτότητας και βασικός εκπρόσωπος του «εμείς» ενισχύει τη διάδοση του πλαισίου αναφοράς ώστε να βοηθήσει τα μέλη μίας ομάδας τα οποία θα νιώθουν την υποχρέωση να ακολουθήσουν τις κανονιστικές πράξεις του, να ερμηνεύσουν τα κοινά νοήματα, να εντοπίσουν τον κοινό εχθρό και να ορίσουν το ευρύτερο πλαίσιο της κοινωνίας συμπεριλαμβανομένου του τρίτου μέρους.

Οι κατασκευασμένες κατηγορίες εμφανίζονται με ουσιοποιημένη μορφή και είναι προσηλωμένες στο μέλλον κι αυτό μπορεί να συμβεί με χρήση ιστορικών παραδειγμάτων, εθνικών εικόνων και συμβόλων, θεσμικών μορφών, του γεωγραφικού τοπίου ακόμα και του κλίματος για να αποκτήσει υπόσταση η εθνική ταυτότητα. Οι κατηγορίες εμφανίζονται με όρους αντίληψης και συνδέεται με το περιεχόμενο της κοινωνικής δράσης καθώς και με τις σημασίες που αποδίδονται στην ενδοομάδα αλλά και τις προτεραιότητες οι οποίες καθορίζουν και κινητοποιούν το «εμείς» (Reicher, 2013).

1.2.3. Πολιτικοποιημένη Συλλογική Ταυτότητα

Επειδή οι κοινωνικές ομάδες εμπλέκονται συχνά σε αγώνες εξουσίας σε μία προσπάθεια τους να εδραιώσουν, να μεταβάλλουν ή να υπερασπιστούν μία ορισμένη δομή εξουσίας, σύμφωνα με τους Simon και Klandermans (2013), εμπλέκουν ένα τρίτο μέρος όπως το ευρύ κοινό, κάποιους θεσμούς ή τους εκπροσώπους του κινητοποιώντας την συλλογική ταυτότητα ως «πολιτικοποιημένη συλλογική ταυτότητα». Κατά αυτούς τους συγγραφείς, η αίσθηση της απονομιμοποιημένης αδικίας ή της ανισότητας προκύπτει από τις κοινωνικές συγκρίσεις των ομάδων και από τη συνειδητοποίηση ότι η ενδοομάδα βρίσκεται σε μη προνομιακή θέση σε σχέση με την εξωομάδα. Η απόδοση των αιτιών της κοινής αδικίας και των κοινών δεινών στον αντίπαλο (εξωομάδα), σε έναν κοινό εχθρό, οδηγούν στην πολιτικοποίηση της συλλογικής ταυτότητας γιατί θεωρώντας έναν εξωτερικό αντίπαλο ως υπεύθυνο για τη δυσμενή κατάσταση τους, αισθάνονται θυμό για ό,τι οι ίδιοι περνάνε. Στη συνέχεια εμπλέκεται η ίδια η κοινωνία μέσω τριγωνισμού, όπου όταν η ομάδα έρθει σε αντιπαράθεση με τον εξωτερικό εχθρό ή αντίπαλο και ζητήσει διορθωτική δράση την οποία δεν λάβει, τότε εντείνεται η αντιπαράθεση και η πολιτικοποίηση της συλλογικής ταυτότητας συνεχίζεται. Η αντιπαράθεση μετατρέπεται σε έναν αγώνα εξουσίας αναγκάζοντας την ευρύτερη κοινωνία να πάρει θέση, να ταχθεί με το μέρος της ενδο-ομάδας και να συμμετάσχει στον κοινό αγώνα εναντίον του κοινού αντιπάλου. Αυτό φυσικά ενισχύεται και από το ότι αναγνωρίζουν την υπερκείμενη/συμπεριληπτική ομάδα-ταυτότητα, αξιώνοντας την υποστήριξη της κοινωνίας στις κοινές διεκδικήσεις τους. Βέβαια η πολιτικοποιημένη συλλογική ταυτότητα προσπαθεί να επιστρατεύσει άμεσα εκτός από τη συλλογική δράση και κάποια τρίτα μέρη ως

συμμάχους ώστε να μετατραπεί η αντιπαράθεση σε κοινό αγώνα εξουσίας και να αξιώσουν περισσότερη υποστήριξη στις διεκδικήσεις τους.

Η πολιτικοποιημένη συλλογική ταυτότητα έχει συνέπειες στο γνωστικό, στο συναισθηματικό και στο συμπεριφορικό επίπεδο. Όταν οι εξωομάδες μετατρέπονται σε αντιπάλους τότε αντιλαμβανόμαστε ότι ευνοείται ο σχηματισμός στερεοτύπων όπου τα μέλη της ομάδας με βάση τις μεροληπτικές τους αντιλήψεις και αξιολογήσεις μπορούν να εκδηλώσουν εχθρικές συμπεριφορές με στόχο να προκαλέσουν κακό στον αντίπαλο. Επομένως με την πολιτικοποιημένη συλλογική ταυτότητα, εκπληρώνονται οι λειτουργίες της συλλογικής ταυτότητας αλλά σε μεγαλύτερο βαθμό.

1.3 Απονομιμοποίηση

Ο Bar-Tal (1989) ορίζει την “απονομιμοποίηση” ως την κατηγοριοποίηση των ομάδων από άλλες ομάδες σε ακραίες αρνητικές κατηγορίες, οι οποίες τους αποκλείουν από την κοινωνία αλλά και από την ίδια την ανθρώπινη ιδιότητα και οι οποίες θεωρούνται ότι δρουν έξω από τα πλαίσια των αποδεκτών κανόνων και αξιών. Ουσιαστικά η απονομιμοποίηση φαίνεται να είναι μία ακραία μορφή προκατάληψης η οποία οδηγεί σε ακραίες συμπεριφορές με πρόφαση τη μελλοντική προστασία της εσω-ομάδας. Επίσης εκτός από το ότι έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο έχει και αρκετά μοναδικά χαρακτηριστικά, τα οποία διαφέρουν από τις άλλες κοινωνικές αναπαραστάσεις των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η απονομιμοποίηση χρησιμοποιεί κάποιες στρατηγικές και έχει συγκεκριμένες λειτουργίες. Η διαδικασία της απονομιμοποίησης χαρακτηρίζεται από ακραία, σιωπηλά, αρνητικά και μοναδικά περιεχόμενα τα οποία εξυπηρετούν ως βάση για την κατηγοριοποίηση.

1.3.1 Στρατηγικές απονομιμοποίησης

Η απονομιμοποίηση, δηλαδή ο αποκλεισμός μίας ομάδας και η άρνηση της ανθρώπινης ιδιότητάς της από μία άλλη, αποτελεί ένα φαινόμενο με γνωστικές, συναισθηματικές και συμπεριφορικές πτυχές. Στο γνωστικό επίπεδο συμπεριλαμβάνει την κατηγοριοποίηση, η οποία επιτρέπει την κατανόηση του κοινωνικού κόσμου οργανώνοντας την «πραγματικότητα» και δίνοντας εξήγηση για μελλοντικά πιθανά γεγονότα. Στο

συναισθηματικό επίπεδο η απονομιμοποίηση αποτελεί μία αντίδραση στο αίσθημα του φόβου, της απειλής ή της περιφρόνησης τα οποία προκαλούνται από μία άλλη ομάδα. Στο συμπεριφορικό επίπεδο, η απονομιμοποίηση οδηγεί σε μία ομάδα συμπεριφορών συμπεριλαμβάνοντας την εχθρική μεταχείριση (Bar-Tal, 1989).

Η απονομιμοποιητική διαδικασία εστιάζει στην απόδοση των χαρακτηριστικών των ομάδων και χρησιμοποιεί τις εξής στρατηγικές:

- Απανθρωποποίηση της έξω-ομάδας (αποδίδοντας χαρακτηριστικά ζώων ή υπανθρώπων).
- Χαρακτηρισμός των μελών της έξω-ομάδας ως παραβάτες καθορισμένων κοινωνικών κανόνων (π.χ. μανιακούς, δολοφόνους, ψυχοπαθείς, κλέφτες, τρομοκράτες κ.τ.λ.).
- Προσδιορισμός αρνητικών φυσικών και πνευματικών χαρακτηριστικών (π.χ. ηλίθιοι, παράσιτα, άγριοι/πρωτόγονοι, αναξιόπιστοι κ.τ.λ.).
- Χρησιμοποίηση πολιτικών ετικετών με τρόπο μη αποδεκτό από τα μέλη της έσω-ομάδας
- Σύγκριση ομάδων, όπου η έξω-ομάδα κατηγοριοποιείται ως ανεπιθύμητη ομάδα που συμβολίζει το κακό.

Στις περισσότερες περιπτώσεις σοβαρών συγκρούσεων η απονομιμοποίηση οδηγεί σε βία και βλάβη. Η έσω-ομάδα απονομιμοποιεί την έξω-ομάδα δίνοντας ταμπέλες που υποδηλώνει απειλή και κακό (π.χ. ιμπεριαλιστές, φασίστες, τρομοκράτες), οι οποίες συνοδεύονται με δράσεις βίαιες απέναντί τους. Η έξω-ομάδα απονομιμοποιείται και θεωρείται ότι δεν αξίζει ανθρώπινη μεταχείριση, δηλαδή πραγματοποιείται άρνηση της ανθρώπινης ιδιότητας με αποτέλεσμα η άρνηση αυτή να οδηγεί σε βίαιες και ακραίες πράξεις απέναντί τους. Απελάσεις, καταστροφές, μαζικές δολοφονίες αμάχων πολιτών είναι συνηθισμένες σε τέτοιες περιπτώσεις. Όσο πιο βίαιη είναι η συμπεριφορά που εμφανίζουν απέναντί τους τόσο περισσότερο τους απονομιμοποιούν θέλοντας να δικαιολογήσουν και να εξηγήσουν την βλάβη που έχουν προκαλέσει. Επιπλέον οι βίαιες πράξεις των απονομιμοποιημένων ομάδων κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης ενισχύουν την απονομιμοποίηση της έξω-ομάδας (Bar-Tal, 2010)

Ο Tileaga (2007) στη μελέτη του για τους Ρομά διαπίστωσε ότι μία ακραία μορφή σκληρής απανθρωποποίησης και απονομιμοποίησης ανθρώπων είναι όταν τα μέλη μίας ομάδας απεικονίζονται τόσο φρικτοί και απαίσιοι, μακριά από τα πρότυπα της πολιτισμένης κοινωνίας, και παρουσιάζονται μιαροί και επικίνδυνοι. Απεικονίζονται ως απειλή και κίνδυνος, ως άνθρωποι που δεν σέβονται τα σύνορα, την ηθική και κοινωνική τάξη και τους κανόνες. Έτσι ορίζονται ως κατώτεροι και πέρα από αυτό που είναι αποδεκτό, ενώ το σιωπηρό μήνυμα δηλώνει ότι οι φορείς τέτοιων κινδύνων αποτελούν «λάθος είδος» και πρέπει να απομακρυνθούν έξω από την κοινωνία.

1.3.2 Απονομιμοποίηση και εθνοκεντρισμός

Μία ομάδα μπορεί επίσης να χαρακτηρίζει με απονομιμοποιημένες ταμπέλες μία άλλη ως αποτέλεσμα του εθνοκεντρισμού (Bar-Tal, 2010). Η απονομιμοποίηση χρησιμοποιείται σε ακραίες περιπτώσεις εθνοκεντρισμού, επειδή μεγιστοποιεί τις διαφορές μεταξύ των ομάδων και αποκλείει εντελώς την απονομιμοποιημένη ομάδα από τις αποδεκτές, υπονοώντας μία απόλυτη ανωτερότητα της εσω-ομάδας. Όχι μόνο διαχωρίζονται τα όρια και οι διαφορές μεταξύ της εσω-ομάδας και της εξω-ομάδας, αλλά τονίζεται και η άρνηση της ανθρώπινης ιδιότητας της εξω-ομάδας. Αυτή η υποτίμηση δεν οδηγεί απαραίτητα στον αποκλεισμό της. Η απονομιμοποίηση χρησιμοποιείται όταν η ομάδα θεωρεί μία άλλη ομάδα ως διαφορετική και κατώτερη και αισθάνεται φόβο και περιφρόνηση γι' αυτήν. Όσο περισσότερες διαφορές έχουν δύο ομάδες τόσο περισσότερο απονομιμοποιούν η μία την άλλη. Οι πιο σιωπηλές διαφορές βασίζονται στα φυσικά χαρακτηριστικά της εμφάνισης, γιατί επιτρέπουν ξεκάθαρα τη διάκριση και την αναγνώριση. Έτσι τα χαρακτηριστικά όπως το χρώμα του δέρματος, τα φυσιολογικά χαρακτηριστικά, το χρώμα των μαλλιών, η κατανομή του σώματος ή ακόμα και οι ενδυματολογικές προτιμήσεις, επιτρέπουν αλάθητες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις ομάδες καθ' όλη τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας. Αυτές οι διαφορές αποτέλεσαν πιο συχνά τη βάση για διαφοροποίηση και απονομιμοποίηση (Bar-Tal, 1990).

Η υποτίμηση απορρέει από τον εθνοκεντρισμό, ως τάση των μελών μίας εσω-ομάδας να νιώθουν θετικά συναισθήματα για τη δική τους ομάδα, στην οποία αποδίδουν ευνοϊκά χαρακτηριστικά, και αντιπάθεια προς την εξω-ομάδα αποδίδοντάς της δυσμενή

χαρακτηριστικά. Απαραίτητη συνθήκη για να προκληθεί άμεσα απονομιμοποίηση, είναι η διέγερση φόβου και περιφρόνησης. Ο φόβος εκφράζεται όταν η διαφορετική και υποτιμημένη ομάδα παρουσιάζει απειλή ή μία «μυστηριώδη» πτυχή. Η απονομιμοποίηση τότε χρησιμοποιείται ως απόδοση για να εξηγήσει το φόβο. Ο φόβος και η περιφρόνηση μπορεί να εκφράζονται χωριστά και αναδύονται όταν η εξω-ομάδα γίνεται αντιληπτή ως απόλυτα κατώτερη, με βάση τις πολιτισμικές, οικονομικές, στρατιωτικές αντιλήψεις ή τα επιστημονικά και πολιτικά επιτεύγματα.

Δύο λόγοι βασικοί προκαλούν απονομιμοποίηση στη βάση του εθνοκεντρισμού, είναι η επιθυμία για διαφοροποίηση της εξω-ομάδας από την εσω-ομάδα με σκοπό να την αποκλείσει από την ανθρώπινη ιδιότητα και η επιθυμία για εκμετάλλευση της. Σε πολλές περιπτώσεις αυτές οι δύο αλληλοσυμπληρώνονται αλλά δεν εμφανίζονται απαραίτητα μαζί (Bar-Tal,2010).

1.4 Κατασκευές της απειλής

Ιδιαίτερα μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001, οι φόβοι απέναντι στο Ισλάμ γιγάντωσαν την ανασφάλεια και την αβεβαιότητα, διαμορφώνοντας μία κοινή αντίληψη στον κόσμο και στα κράτη υποδοχής περί σύνδεσης των μεταναστών με την απειλή προς την εθνική ασφάλεια. Πιο συγκεκριμένα οι φόβοι των πολιτικών αναφορικά με τον ισλαμικό ριζοσπαστισμό συνέβαλαν στην προοδευτική πολιτικοποίηση του εγκλήματος και της αβεβαιότητας στα πλαίσια της μετανάστευσης ενώ τα συναισθήματα αβεβαιότητας προέκυψαν όταν άρχισε η αξιολόγηση της οικονομικής μετανάστευσης υπό την οπτική της ασφάλειας. Οι εκτιμήσεις κάποιων οργανισμών και υπηρεσιών ασφάλειας έπαιξαν καθοριστικό ρόλο όπου διαχειρίζονται την έννοια της απειλής με βάση τη σύνδεση πολλών παγκόσμιων γεγονότων τα οποία συνδέουν με ετικέτες όπως «παγκόσμια μαφία» ή «τρομοκρατία» ενισχύοντας τη σύνδεση μεταξύ της μετανάστευσης και της απειλής με την παροχή στατιστικών και το συσχετισμό διαφόρων κοινωνικών πρακτικών. Ωφελούνται από την κοινωνική κατασκευή της απειλής που μετατρέπει τη μετανάστευση (νόμιμη ή παράνομη) σε αιτία των προβλημάτων της κοινωνίας. (Μιχελογιαννάκης 2009).

Ο Bar-Tal (1990) υποστηρίζει ότι μία ομάδα βιώνει απειλή όταν αντιλαμβάνεται ότι δεν μπορεί εύκολα να επιτύχει τους στόχους της εξαιτίας της αντίστασης από μία άλλη ομάδα. Όσο συχνά οι ομάδες βιώνουν την σύγκρουση στην πορεία των διομαδικών σχέσεων, τα κρίσιμα σημεία της εξήγησης για την εμφάνιση της απονομιμοποίησης στην πρόιμη φάση της σύγκρουσης είναι τα εξής: α) Πως είναι οι στόχοι των αντιπάλων και β) ποια είναι η φύση των στόχων καθενός, οι οποίοι εμφανίζονται ως αποκλειόμενοι. Ως προς την πρώτη, όταν μία ομάδα αντιλαμβάνεται ότι οι αρνητικοί στόχοι της εξω-ομάδας είναι εκτεταμένοι, αδικαιολόγητοι και απειλούν το βασικό στόχο της εσω-ομάδας τότε χρησιμοποιεί την απονομιμοποίηση για να εξηγήσει τη σύγκρουση. Η αντίληψη ότι η εξω-ομάδα θα καταφέρει να επιτύχει τους στόχους της θέτει σε κίνδυνο την ύπαρξη της εσω-ομάδας και μπορεί ο κίνδυνος αυτός να είναι οικονομικός, πολιτικός ή ακόμα και πολεμικός. Αυτές οι πεποιθήσεις για τον κίνδυνο προβλέπουν την επικείμενη σοβαρή βλάβη. Τα μέλη των ομάδων απειλούνται και πιστεύουν ότι ο κίνδυνος μπορεί να καταστρέψει τη συνοχή των ομάδων και θέτει σε κίνδυνο την ίδια την ύπαρξη της εσω-ομάδας. Έτσι οι πεποιθήσεις είτε βασίζονται στην φαντασία είτε στην πραγματικότητα αυτό δεν παίζει ρόλο γιατί δημιουργείται η αντίληψη ότι η απειλή οδηγεί στη δράση και κατ' επέκταση στην αντίδραση.

Έτσι η αντίληψη αυτή για την απειλή γενικά και ειδικά σε καταστάσεις σοβαρής απειλής, συνοδεύεται από στρες, αβεβαιότητα, τρωτότητα και φόβο. Αυτά τα συναισθήματα εγείρουν την ανάγκη να κατανοήσουν και να δομήσουν την κατάσταση γρήγορα και επιτρέπουν την εξήγηση και την πρόβλεψη. Η απονομιμοποίηση συμπληρώνει αυτή τη λειτουργία. Από τη μία εξηγεί γιατί η μία ομάδα απειλεί και από την άλλη τι θα κάνει η άλλη ομάδα στο μέλλον. Η απονομιμοποίηση δίνει τη δυνατότητα για κατανόηση γρήγορα, ξεκάθαρα και απλά, ενώ όταν εμφανίζεται μεγάλη απειλή μειώνει την ασάφεια και στενεύει τις εξεταζόμενες εναλλακτικές λύσεις και οδηγεί στον ανταγωνισμό.

Αν και εδώ θα μας απασχολήσει η έννοια της απειλής ως κατασκευή στο λόγο μέσα από το πρίσμα της απονομιμοποίησης, εξετάζονται παρακάτω οι σχετικές έννοιες της «ρεαλιστικής» και «συμβολικής» απειλής.

1.4.1 Ρεαλιστική Απειλή

Όταν ο Άλλος εμφανίζεται να περιορίζει την πρόσβαση σε οικονομικούς πόρους, να διεκδικεί επιρροή στη λήψη αποφάσεων και εμφανίζεται να καταλαμβάνει χώρους, δικαιώματα και προνόμια που ανήκουν στην κυρίαρχη ομάδα τότε η κυρίαρχα κοινωνική ομάδα, η κοινωνία υποδοχής στην περίπτωση των προσφύγων, θεωρείται πως έχει αποκλειστικό προνόμιο (Bobo, 1999). Οι ρεαλιστικές απειλές αφορούν στις απειλές που θέτει η εξω-ομάδα στην ίδια την ύπαρξη της εσω-ομάδας (π.χ. μέσω πολέμου), απειλές για την πολιτική και οικονομική δύναμη της ομάδας, και απειλές για τη φυσική ή υλική ευημερία της ομάδας ή των μελών (Stephan & Stephan, 1996). Αν και οι περισσότερες ρεαλιστικές θεωρίες συγκρούσεων των ομάδων τείνουν να τονίζουν τόσο την αντικειμενική σύγκρουση όσο και την υποκειμενικά αντιληπτή σύγκρουση μεταξύ ομάδων, ασχολούμαστε κυρίως με υποκειμενικά αντιληπτές απειλές που θέτει η άλλη ομάδα. Δίνουμε έμφαση στις αντιληπτές απειλές, επειδή η αντίληψη της απειλής μπορεί να οδηγήσει σε προκατάληψη, ανεξάρτητα από το αν η απειλή είναι «πραγματική» ή όχι. Όσο μεγαλύτερη είναι η απειλή που αντιμετωπίζει η εσω-ομάδα, τόσο πιο αρνητική αναμένεται να είναι η στάση απέναντι στην εξωομάδα. (Stephan & Stephan, 1996).

1.4.2 Συμβολική Απειλή

Σύμφωνα με τους Stephan & Stephan (2000) μία από τις μεγαλύτερες πηγές δυσκολιών στις διαπολιτισμικές σχέσεις είναι η πεποίθηση ότι άλλοι πολιτισμοί αποτελούν απειλή για τον δικό τους πολιτισμό. Πόλεμοι έχουν γίνει εξαιτίας τέτοιων φόβων και, σε μικρότερο επίπεδο, τα αισθήματα απειλής συνήθως παρεμβαίνουν στις διπλωματικές, επιχειρηματικές και διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ μελών διαφορετικών πολιτισμών. Αυτά τα αισθήματα απειλής μπορεί επίσης να προδικάσουν τα μέλη μίας κουλτούρας έναντι εκείνων μίας άλλης κουλτούρας.

Στο χώρο της εθνικής ταυτότητας, η συμβολική απειλή επηρεάζει το βαθμό στον οποίο μία ετερότητα θα γίνει αντιληπτή ως εχθρική. Το νόημα του πατριωτισμού αποτελεί πάντα

ένα πεδίο ανταγωνισμών ανάμεσα σε ομάδες για τον προσδιορισμό του περιεχομένου του (Schatz, Staub & Lavine, 1999).

Η απειλή εναντίον της ταυτότητας υφίσταται όταν το άτομο δεν μπορεί να έχει ένα θετικό συναίσθημα για τον εαυτό του, είτε μία αλλαγή οδηγεί προς αφομοίωση-προσαρμογή προς νέες συνθήκες. Σύμφωνα με τη Χρυσόχου (2011), η πολιτισμική ποικιλομορφία δείχνει να αποτελεί απειλή κι αυτό μπορεί να αποδοθεί στο ότι οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τις αλλαγές που επιφέρουν οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες με φόβο, πιστεύοντας ότι θα χάσουν την αξία, την ιδιαιτερότητά τους και το νόημα που αντλούν για την ταυτότητά τους από τις ομάδες στις οποίες ανήκουν, καθώς και λόγω του φόβου και της αβεβαιότητας της «μόλυνσης» που απορρέουν από αυτές τις αλλαγές.

Οι συμβολικές απειλές αφορούν ομαδικές διαφορές στα ήθη, τις αξίες, τα πρότυπα, τις πεποιθήσεις και τις στάσεις. Οι συμβολικές απειλές είναι απειλές στον «τρόπο ζωής» της ομάδας. Οι άνθρωποι συχνά αισθάνονται ότι απειλούνται κατά τη διάρκεια αλληλεπιδράσεων με μέλη εκτός ομάδας επειδή ανησυχούν να βιώσουν αρνητικά συναισθήματα όπως ντροπή, απόρριψη, γελοιοποίηση ή ταπείνωση (Stephan&Stephan, 1996). Άλλοι θεωρητικοί έχουν συνδέσει τις συμβολικές απειλές απευθείας με τις συμπεριφορές μεταξύ ομάδων. Οι Esses et al. (1993; στο Stephan&Stephan, 1996) υποστηρίζουν ότι όσο περισσότερο εμποδίζονται οι αξίες, τα έθιμα ή οι παραδόσεις της εσω-ομάδας από την εξω-ομάδα, τόσο πιο αρνητική θα είναι η στάση της μίας προς την άλλη ομάδα.

1.5. Ακροδεξιός λόγος και μεταναστευτική βία στην Ελλάδα

Οι κατασκευές της απειλής, σε σχέση με τους πρόσφυγες και μετανάστες, έχουν σαφώς πολιτικό πρόσημο και ενεργοποιούνται προνομιακά από τον πολιτικό χώρο της άκρας δεξιάς. Έρευνες για τη σύνδεση της ξενοφοβίας με τον ακροδεξιό λόγο στον ελληνικό χώρο επισημαίνουν διάφορες μορφές βίας, που παρουσιάζουν ενδιαφέρον ως προς τους στόχους της παρούσας εργασίας.

Σύμφωνα με την έρευνα της Μίσιου (2018), η οποία αφορά στην περίοδο 2015-2017, το ξέσπασμα της προσφυγικής κρίσης επηρέασε ευρύ φάσμα της ελληνικής επικράτειας

ιδιαίτερα στις λεγόμενες «πύλες εισόδου» δηλ. στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και στην Αττική. Στην έρευνά της αναδείχτηκε το μεγάλο πρόβλημα των επιθέσεων, τόσο αυθόρμητων όσο και οργανωμένων απέναντι στους πρόσφυγες, ενώ η πολυεπίπεδη βία η οποία αναδείχτηκε βοήθησε να εντοπιστεί ένα μοτίβο δράσης με τη συμμετοχή διαφορετικών τύπων δρώντων και κατ' επέκταση στην εμφάνιση διαφορετικών μορφών βίας. Είχαν διαφορετικά ποιοτικά χαρακτηριστικά ως προς τη συμμετοχή πολιτών, οι οποίοι χρησιμοποίησαν λεκτική βία, ενώ οι σοβαρές επιθέσεις οργανώθηκαν και διεκπεραιώθηκαν από μέλη της ΧΑ (Χρυσής Αυγής) που προέβησαν παράλληλα σε ακτιβιστικές δράσεις και ενέργειες πολιτικής προπαγάνδας, δημιουργώντας μία «τοπική κουλτούρα» η οποία ενισχύει θέσεις κατά των μεταναστών μέσω επαφών με την τοπική κοινωνία και συνεργασιών με τοπικές πρωτοβουλίες. Η χρήση βίας από την οργάνωση αυτή φαίνεται να εξυπηρετεί στην ισχυροποίηση του κόμματος και στην επίδειξη δύναμης που κατέχει, ενώ παράλληλα αποτελεί μία πιο σκληρή μορφή πολιτικής αμφισβήτησης των καθιερωμένων κομμάτων και της ισχύουσας πολιτικής. Η Μίσιου (2018) καταλήγει ότι ο εντοπισμός κρουσμάτων βίας, ιδιαίτερα στις «πύλες εισόδου», καλλιεργεί την πεποίθηση ότι η απότομη έκθεση σε πολυάριθμες, προσφυγικές πληθυσμιακές ομάδες ευθύνεται για την έξαρση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, μία πεποίθηση που ευνοεί εν τέλει την ισχυροποίηση της Χρυσής Αυγής.

Σύμφωνα με την έρευνα των Καφέ, Γεωργιάδου, Λιαλιούτη (2018) στο διάστημα 1991-2017, ο βίαιος ακτιβισμός στον ελληνικό χώρο, δεν αποτελεί απλή συνέπεια της εκλογικής ενδυνάμωσης της Άκρας Δεξιάς, αλλά προϋποθέτει έναν πυρήνα οργανωμένων δρώντων που ανήκουν ή κινούνται στο περιβάλλον της. Από την έρευνα αυτή φάνηκε ότι ο αριθμός των επιθέσεων κατά των μεταναστών δεν αυξάνονται απαραίτητα όταν ο αριθμός των μεταναστών είναι μεγάλος αλλά μπορεί να εμφανίζεται συχνότερα σε περιόδους και περιοχές που παρατηρείται ξαφνική είσοδος μεταναστών και ειδικότερα σε περιοχές που εμφανίζονται οργανωμένοι πυρήνες της Άκρας Δεξιάς (ιδιαίτερα της ΧΑ). Στην έρευνα αυτή, πέρα από περιστατικά λεκτικής, σωματικής βίας, καταγράφηκαν και βεβηλώσεις χώρων προσευχής και μνημείων των ομάδων στόχων αλλά και εμπρησμοί και άλλου είδους καταστροφές. Οι δράστες αυτών των επιθέσεων επιτέθηκαν πέρα από τους μετανάστες/πρόσφυγες και σε μέλη οργάνωσης αλληλέγγυων.

Η άνοδος της ακροδεξιάς, σύμφωνα με τη Φραγκουδάκη (2013), συνδέεται στενά με το μεταναστευτικό ζήτημα. Η Φραγκουδάκη (2013) συζητάει τα κοινά χαρακτηριστικά της Ακροδεξιάς στην Ευρώπη και στην Ελλάδα όπως ο εθνικισμός, ο αυταρχισμός, ο αντισημιτισμός, η ξενοφοβία, ο μιλιταρισμός. Κι ενώ ο εθνικισμός είναι παραδοσιακός και στα ακροδεξιά ελληνικά κόμματα, παράλληλα τα χαρακτηρίζει μία συστημική αντίφαση κατά την οποία άλλοτε εμφανίζονται φιλοευρωπαϊκά κι άλλοτε αντιευρωπαϊκά ή φιλοαμερικανικά και αντιαμερικανικά. Η εθνική στάση για την εξωτερική πολιτική συνοψίζεται σε κοινούς τόπους και ενίοτε σε ακραία εθνικιστικές θέσεις, άλλες διατυπωμένες ρητά και άλλες έμμεσα. Η Φραγκουδάκη (2013) μιλάει, επίσης, ειδικά για τη βία των ακροδεξιών κομμάτων και ιδιαίτερα της ΧΑ απέναντι στους μετανάστες, η οποία υποκινείται από μία ιδεολογική θέση υπέρ της προστασίας της φυλής και της φυλετικής καθαρότητας του αίματος, θέση καθαρά ναζιστική. Στα κείμενα της ΧΑ, η μετανάστευση αποκαλείται γενικώς «κατάρρα της παγκόσμιας ιστορίας». Εκεί αναφέρουν ότι η μετανάστευση στοχεύει στην αλλοίωση και την εξαφάνιση των εθνών και των Ελλήνων, ενώ ουσιαστικά εφαρμόζεται ένα «σχέδιο προμελετημένο» με στόχο την αλλοίωση της κοινωνικής σύνθεσης του ελληνισμού και όλων των εθνών της γης, κυρίως των εθνών της Δύσης που είναι πολιτισμένα.

Βασιζόμενη στη διερεύνηση των ρητορικών στρατηγικών σε κείμενα ακροδεξιού λόγου, η Φίγγου (2013) επισημαίνει ότι κεντρική επιχειρηματολογική γραμμή και κοινός τόπος του ακροδεξιού πολιτικού λόγου είναι η απονομιμοποίηση της πολιτικής και των πολιτικών εν γένει. Η καλλιέργεια της αμφισβήτησης της νομιμότητας του πολιτικού συστήματος αφήνει περιθώρια για «εναλλακτικές» φωνές και δράσεις και αποτελεί ένα ισχυρό ρητορικό εργαλείο στη διάθεση ακροδεξιών πολιτικών κομμάτων. Αυτή η «αντισυστημική» ρητορική, συνδυασμένη με ένα καλυμμένο (νέο) ρατσιστικό λόγο, αποτελούν ένα από τα σημαντικά μέσα επιρροής των ακροδεξιών κομμάτων και στην Ευρώπη. Ταυτόχρονα, όπως επισημαίνουν οι Σταυρακάκης και Νικήσιανη (2017), οι επικλήσεις στο Λαό από την ακροδεξιά της δίνουν τη δυνατότητα να απευθυνθεί σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα και στις δυσφορίες τους απέναντι στις κυβερνώσες δυνάμεις, στοχοποιώντας ταυτόχρονα αλλογενείς ξένους εντός του λαού.

B' Μέρος

2.1. Ερευνητικοί στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα

Η έρευνα αυτή έχει ως αντικείμενο τις κατασκευές των προσφύγων ως απειλή, από τον πολιτικό χώρο της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα. Οι κατασκευές αυτές εξετάζονται ως μέρος της προσπάθειας αυτού του πολιτικού χώρου να ασκήσει επιρροή και να κινητοποιήσει τους αυτόχθονες στην ανάληψη δράσης εναντίον των προσφύγων. Σε αυτή την κατεύθυνση, εξετάζονται συγκεκριμένα οι ταυτότητες που κινητοποιούνται σε αυτή την προσπάθεια, καθώς και οι στρατηγικές απονομιμοποίησης των ίδιων των προσφύγων.

Το πλαίσιο που εξετάζεται, ως προς αυτούς τους ερευνητικούς στόχους, είναι οι αναρτήσεις χρηστών που πρόσκεινται πολιτικά στην άκρα δεξιά, σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Επομένως, η έρευνα αποσκοπεί στη διερεύνηση των στρατηγικών επιρροής που χρησιμοποιούνται από άτομα που πρόσκεινται στο συγκεκριμένο πολιτικό χώρο, παρά στην εξέταση των αντίστοιχων στρατηγικών που χρησιμοποιούν συγκεκριμένα ακροδεξιά κόμματα ή οργανώσεις.

Τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα που διατυπώνει η παρούσα έρευνα σε αυτό το πλαίσιο, σε σχέση με τους χρήστες μέσων κοινωνικής δικτύωσης που κινούνται στον ακροδεξιό πολιτικό χώρο, είναι:

- Ποιες συλλογικές ταυτότητες κινητοποιούν όταν καταφέρονται εναντίον των μεταναστών.
- Πώς εμπλέκουν τον πληθυσμό σε σχέση με τους στόχους τους, επιχειρώντας να ασκήσουν επιρροή.
- Με ποιους τρόπους παρουσιάζουν τους πρόσφυγες, στην προσπάθειά τους να κατασκευάσουν το μεταναστευτικό ζήτημα ως «απειλή».

2.2. Μεθοδολογία

Η παρούσα έρευνα υιοθετεί μία ποιοτική προσέγγιση ως προς την επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων. Σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη (2008), η ποιοτική κοινωνική έρευνα και οι ποιοτικές μεθοδολογίες γενικότερα προσφέρονται για τη διερεύνηση των νοημάτων και των αναπαραστάσεων που αποδίδουν τα υποκείμενα σε κοινωνικά φαινόμενα και διαδικασίες. Παράλληλα έχουν στόχο την αποκάλυψη σχέσεων, συσχετίσεων ανάμεσα στα υποκείμενα και τις κοινωνικές ομάδες και την περιγραφή, ανάλυση και κατανόηση υποθέσεων σχετικά με τις κοινωνικές σχέσεις, θέσεις και ρόλους. Σύμφωνα με τον Τσιώλη (2015), η ποιοτική έρευνα εδράζεται στην ερμηνευτική φιλοσοφική παράδοση και έχει έναν ανακατασκευαστικό χαρακτήρα. Ο ερευνητής αναγνωρίζει εκ των προτέρων ότι κάθε κοινωνικό φαινόμενο που πρέπει να εξετάσει είναι προεξημενόμενο από τα δρώντα υποκείμενα που το βιώνουν και το παράγουν με την πράξη τους.

2.2.1. Συλλογή δεδομένων

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν από την πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης «Facebook», από τον Φεβρουάριο 2020 έως και τον Σεπτέμβριο του 2020. Στο διάστημα αυτό, συγκεντρώθηκαν οι αναρτήσεις ελεύθερης πρόσβασης, από ομάδες και ηλεκτρονικές εφημερίδες με εθνικιστικό περιεχόμενο, ενώ εξαιρέθηκαν οι κλειστές ομάδες με περιορισμό πρόσβασης. Συγκεντρώθηκαν συνολικά 60 δημοσιεύσεις και 1060 σχόλια-αναρτήσεις κάτω από αυτές τις δημοσιεύσεις. Οι αναρτήσεις μεταγράφηκαν αυτολεξεί με τα πιθανά ορθογραφικά λάθη. Οι ομάδες και σελίδες απ' όπου αντλήθηκε το υλικό μας είναι οι εξής: «Awake GREECE», «Όχι στην Κρήτη λαθρομετανάστες», «Ζήτω η Κρήτη», «ΕΛΛΑΣ κράτα γερά», «Agonaskritis», «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών», «Ελλάδα Παρών», «Έλευσις Ελλήνων».

2.2.2 Αναλυτική διαδικασία

Η μέθοδος που υιοθετήθηκε για την ανάλυση των δεδομένων είναι η θεματική ανάλυση. Η θεματική ανάλυση είναι μία ευέλικτη ποιοτική μέθοδος η οποία συνίσταται στη συστηματική αναγνώριση και κατανόηση επαναλαμβανόμενων μοτίβων νοήματος σε ένα σύνολο δεδομένων. Κατά την αναλυτική διαδικασία, τα δεδομένα μπορούν να κωδικοποιηθούν με διάφορους τρόπους, ανάλογα με το ρόλο της θεωρίας και των

υποθέσεων των ερευνητών (Braun & Clarke, 2006). Ο Τσιώλης (2015) αναφέρει πως κατά την αναλυτική διαδικασία οι θεωρητικές κατηγορίες και τα σχήματα αξιοποιούνται με τρεις τρόπους, την παραγωγική, την επαγωγική και την απαγωγική διαδικασία. Η παραγωγική διαδικασία της κωδικοποίησης καθοδηγείται από τη θεωρία και ακολουθείται η «από πάνω προς τα κάτω κατεύθυνση», άρα υπάρχουν προεπιλεγμένα σχήματα, έννοιες, κατηγορίες ή θέματα ως ταξινομητικές φόρμες των προς ανάλυση δεδομένων. Η επαγωγική διαδικασία, ξεκινάει από τα δεδομένα και κινείται από «κάτω προς τα πάνω». Δηλαδή ο ερευνητής απαλλαγμένος από θεωρητικούς προϋδεασμούς μπορεί να επεξεργαστεί απροκατάληπτος τις εμπειρικές παρατηρήσεις του, ενώ οι θεωρητικές κατηγορίες δεν θα επηρεάζονται από τις εννοιολογικές κατασκευές. Τέλος, στην απαγωγική διαδικασία ανάλυσης, ο ερευνητής προσεγγίζει το ερευνητικό πεδίο με ένα προκαταρκτικό εννοιολογικό πλαίσιο το οποίο επεκτείνει και μετασχηματίζει από τα παραγόμενα δεδομένα.

Στην παρούσα έρευνα υιοθετήθηκε μία κατά βάση απαγωγική προσέγγιση, με την έννοια ότι, με αφετηρία το θεωρητικό πλαίσιο που παρουσιάστηκε στο Α' Μέρος, διατυπώθηκαν συγκεκριμένα ερωτήματα, χωρίς όμως η ταξινόμηση των δεδομένων να γίνει με βάση προδιαμορφωμένες κατηγορίες. Αντίθετα, οι εν λόγω κατηγορίες αναδύθηκαν από τα ίδια τα δεδομένα. Εντούτοις, ειδικά για την ανάλυση των στρατηγικών απονομιμοποίησης των προσφύγων/μεταναστών, υιοθετήθηκε η παραγωγική προσέγγιση, με βάση τη θεωρία του Bar-Tal (1990), και επιχειρήθηκε ο εντοπισμός των μορφών απονομιμοποίησης που περιγράφει η συγκεκριμένη θεωρία.

Η ανάλυση των δεδομένων για κάθε ερευνητικό ερώτημα ακολούθησε τα έξι στάδια που περιγράφουν οι Braun και Clarke (2006). Πρώτη φάση είναι η εξοικείωση με τα δεδομένα. Ο ερευνητής θα πρέπει να «βυθιστεί» στα δεδομένα με διαδοχικές αναγνώσεις ώστε να αναζητήσει λανθάνοντα σημασιολογικά μοτίβα. Η δεύτερη φάση αφορά στην παραγωγή κάποιων πρώτων κωδικών από τα δεδομένα. Οι κωδικοί προσδιορίζουν τα χαρακτηριστικά τα οποία παρουσιάζουν ένα ενδιαφέρον στο συγκεκριμένο τμήμα των δεδομένων για τον αναλυτή. Η τρίτη φάση αρχίζει όταν όλα τα δεδομένα έχουν κωδικοποιηθεί και εντοπιστεί σε όλο το σύνολο των δεδομένων. Εδώ εστιάζει ο ερευνητής στο επίπεδο των θεμάτων και στα πιθανά μοτίβα και όχι στους κωδικούς, ενώ

περιλαμβάνει και τη διαλογή σχετικών κωδικοποιημένων αποσπασμάτων εντός των καθορισμένων θεμάτων. Η τέταρτη φάση αρχίζει όταν έχουν διαμορφωθεί ένα σύνολο υποψήφιων θεμάτων και υποθεμάτων, όπου γίνεται η αναθεώρησή τους ως προς το αν υπάρχουν συνεκτικά μοτίβα και στη συνέχεια γίνεται έλεγχος αν τα θέματα ταιριάζουν μεταξύ τους και μπορούν να «πουν μία ιστορία» για τα δεδομένα. Η πέμπτη φάση ξεκινάει όταν υπάρχει ένας ικανοποιητικός θεματικός χάρτης στα δεδομένα. Εδώ προσδιορίζεται η ουσία του κάθε θέματος δηλαδή ποια πτυχή των δεδομένων συλλαμβάνει κάθε θέμα. Εδώ ο ερευνητής διεξάγει και συγγράφει μία λεπτομερή ανάλυση προσδιορίζοντας την «ιστορία» που απεικονίζει κάθε θέμα και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται στην ευρύτερη, συνολική ιστορία. Το έκτο και τελευταίο στάδιο αφορά στην εκπόνηση-συγγραφή των συγκεντρωμένων θεμάτων τα οποία προκύπτουν από το ερευνητικό υλικό, όπου αρχίζει η τελική ανάλυση και συγγραφή των ευρημάτων.

2.3. Ευρήματα

2.3.1. Συλλογικές ταυτότητες που κινητοποιήθηκαν από τους χρήστες

Η θεματική ανάλυση παράγαγε τρεις βασικές κατηγορίες (θέματα) ως προς τις ταυτότητες που κινητοποιήθηκαν από τους χρήστες, για να απευθυνθούν σε ένα ευρύτερο κοινό: α) Κρητικοί, β) Έλληνες/ ελληνικό έθνος και γ) λαός.

α) «Κρητικοί»

Ως προς την κατηγορία «Κρητικοί», οι χρήστες έκαναν επίκληση μίας κοινής κρητικής ταυτότητας για να καλέσουν σε κοινή δράση. Αυτή η κοινή ταυτότητα μπορεί να συμπεριλαμβάνει άλλες επιμέρους ταυτότητες, όπως στην ακόλουθη ανάρτηση.

Ανάρτηση 1

«αν περιμένω να σκεφτούν εμάς καήκαμε Εμείς πρέπει να μαζευτούμε να του στείλουμε το μήνυμα που πρέπει ούτε Χανιά ούτε Ρέθυμνο ούτε Ηράκλειο ούτε Λασιθί όλη η Κρήτη

πρέπει να είμαστε ένα περίπου Είκοσι χιλιάδες μετανάστες νόμιμη και παράνομη Νομίζω ότι είναι αρκετή»

Όπως βλέπουμε στην Ανάρτηση 1, η Κρητική ταυτότητα παρουσιάζεται ως μία υπερκείμενη ταυτότητα που συμπεριλαμβάνει όλες τις μεγάλες πόλεις της Κρήτης. Ο χρήστης εδώ καλεί όλους τους Κρητικούς να ενωθούν και να «είναι ένα». Στην επόμενη ανάρτηση, ο χρήστης αναφέρεται επιπλέον στους χριστιανούς και ταυτίζει τις δύο κατηγορίες (δηλ. Κρητικοί και χριστιανοί) μεταξύ τους.

Ανάρτηση 2

«...Καταλαβαίνουν πως ζούμε τις πιο μαύρες μέρες της Κρητικής ιστορίας γιατί το νησί παραδίδετε αμαχητί στον μεγαλύτερο σφαγέα των χριστιανών....»

Στην επόμενη ανάρτηση, βλέπουμε ότι οι αξίες, οι πεποιθήσεις και οι κανόνες που ορίζουν την κρητική ταυτότητα, αφορούν σε ένα κοινό παρόν και μέλλον. Εδώ η ομοιογένεια της ομάδας ενδυναμώνεται από τη φράση «όλοι μία γροθιά», ενώ αντιπαραβάλλεται η Κρήτη προς τη Λέσβο και άλλα νησιά, για το πώς αυτά έχουν «καταντήσει» κατά το χρήστη.

Ανάρτηση 3

«όλοι οι Κρητικοί γινόμαστε μία γροθιά και λέμε όχι στην αποβίβαση λαθρομεταναστών θυσιάζομαι το νησί μας θα γίνουμε άλλη μία Λεσβος στέλνουμε ηχηρό μήνυμα στην κυβέρνηση είμαστε όλοι μαζί πριν να είναι αργά και το νησί μας καταντήσει όπως κάποια νησιά της Ελλάδας»

Στην τελευταία αντιπροσωπευτική ανάρτηση για την κατηγορία «Κρητικοί», παρατηρούμε πως ο χρήστης επικαλείται την υπερηφάνεια και το χρέος των μελών της ενδο-ομάδας να ακολουθήσουν σε κοινό αγώνα / δράση:

Ανάρτηση 4

«ΟΛΟΙ ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΟΙ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΥΠΕΡΗΦΑΝΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥΣ ΘΑ ΕΝΩΣΟΥΝ ΤΙΣ ΦΩΝΕΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΠΑΓΚΡΗΤΙΟ ΚΑΛΕΣΜΑ ΣΤΗΡΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΚΕΡΚΟΠΟΡΤΑΣ...ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΕ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ! ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ... ΕΙΝΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ!!! ΟΣΟΙ ΖΩΝΤΑΝΗ... ΣΕ ΑΥΤΩΝ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ !!

Βλέπουμε λοιπόν ότι η κατηγορία «Κρητικοί» χρησιμοποιήθηκε ως υπερκείμενη κατηγορία συμπεριλαμβάνοντας επιμέρους τοπικές ταυτότητες, καθώς και ως ταυτόσημη με την χριστιανική ταυτότητα. Επιπλέον, οι χρήστες ισχυροποίησαν την συγκεκριμένη κατηγορία ως ενδο-ομάδα, αντιπαραβάλλοντάς την με άλλες συγκρίσιμες εξω-ομάδες (Λέσβος, άλλα νησιά) και κάνοντας επίκληση στην υπερηφάνεια που (πρέπει να) συνοδεύει την κοινή καταγωγή των μελών της ενδο-ομάδας.

β) «Έλληνες»

Η δεύτερη κατηγορία που χρησιμοποιήθηκε από τους χρήστες ως υπερκείμενη ταυτότητα είναι η κατηγορία «Έλληνες /ελληνικό έθνος». Η εθνική κατηγοριοποίηση ορίζεται από την υπερηφάνεια όπως στην προηγούμενη κατηγορία, όμως εδώ προστίθενται η αναφορά στην πατρίδα, το εθνικό σύμβολο (σημαία), το γεωγραφικό τοπίο και άλλα συστατικά στοιχεία του έθνους-κράτους (βλ. Χρυσόχοου, 2011) στην προσπάθεια κινητοποίησης σε δράση. Στην παρακάτω ανάρτηση γίνεται χαρακτηριστική αναφορά στην σημαία και τη φιλοπατρία, που αντιπαραβάλλονται προς τον καταγγελτικό αντιρατσιστικό λόγο.

Ανάρτηση 5

«υπερήφανη ως Ελληνίδα ο μοναδικός ρατσισμός που υπάρχει στη χώρα μας είναι ο ρατσισμός κατά των Ελλήνων περήφανη πάντα να κυματίζεις (απεικονίζει την Ελληνική σημαία με το Σταύρο στο κοντάρι) ρατσισμός είναι να αποκαλείς τον άλλον ρατσιστή επειδή δεν μπόρεσες ποτέ να βρεις μια λέξη που να περιγράφει την αγάπη για την πατρίδα που δεν ένιωσες ποτέ...»

Στη συνέχεια των αναρτήσεων όσον αφορά την εθνική ταυτότητα βλέπουμε να γίνεται πάλι αναφορά στη χριστιανική πίστη, αλλά σε συνδυασμό πλέον με την πατριωτική συνείδηση. Ο Έλληνας εμφανίζεται συγχρόνως ως πατριώτης, ο ήρωας που θυσιάζει ακόμα και τη ζωή του για τον αγώνα του έθνους, προκειμένου να τηρήσει το εθνικό καθήκον του. Παράλληλα, κατασκευάζεται μία εικόνα των Ελλήνων ως ανθρώπων ατρόμητων, από όπου αναδύεται η Εθνική / Ελληνική «ψυχή» και προσπαθεί να προλάβει τα δεινά που έπονται (στην προκειμένη περίπτωση η άφιξη των προσφύγων). Επιπρόσθετα διακρίνουμε ένα υπερήφανο έθνος το οποίο τιμά το παρελθόν των προγόνων του, οι οποίοι έδωσαν τη ζωή τους για την πίστη και την πατρίδα τους:

Ανάρτηση 6

«..... Έλληνες έχουμε υποχρέωση να σταματήσουμε τον εποικισμό της χώρας μας από τους νέους Οθωμανούς οι αγώνες αυτοί Για να είναι νικηφόροι θέλουν θέληση και υψηλό Εθνικό φρόνημα!!! πολλοί ήρωες θυσίασαν ακόμα και τη ζωή τους.. .!!! εμείς Αν προσφέρουμε λίγες ώρες Από το χρόνο μας σε αγώνες για την πατρίδα θα σώσουμε με τις οικογένειές μας και ολόκληρο το έθνος μας από μελλοντικά δεινά... είναι Εθνικό καθήκον»

Στη συνέχεια βλέπουμε τη διάκριση της ελληνικής ταυτότητας την οποία φέρει ο «γνήσιος Έλληνας» με τη γέννηση του και δεν την αποκτά απλά και μόνο παίρνοντας την υπηκοότητα όπως συμβαίνει με τους μετανάστες.

Ανάρτηση 7

« θα τους βαφτίσουν Έλληνες ενώ Έλληνας γενιέσε»

Γίνεται λοιπόν διαχωρισμός της εθνικής ταυτότητας ως προς κάποια χαρακτηριστικά τα οποία είναι «καθαρά» και αφορούν σε ομοιότητες οι οποίες έχουν να κάνουν με μία κοινή ρίζα, κοινό πολιτισμό, παράδοση και κουλτούρα. Εδώ η κατηγοριοποίηση της εθνικής / ελληνικής ταυτότητας αφορά στα μέλη της ίδιας ομάδας εξαιρώντας κάθε άλλη περίπτωση ανθρώπου.

Ως μέρος αυτής της παράδοσης αναφέρεται και η έννοια της Δημοκρατίας, η οποία φαίνεται μέσα στο λόγο τους στενά συνυφασμένη με το ελληνικό έθνος.

Ανάρτηση 8

«.....Κάποιοι πρέπει να καταλάβουν επιτέλους, ότι η χώρα που γέννησε τη δημοκρατία....και που μίλησε για τον Άγνωστο Θεό δεν θα δεχτεί επουδενεί την καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων!!!»

Στις περισσότερες αναρτήσεις οι χρήστες όπως στην παραπάνω ανάρτηση, μιλούν για ένα έθνος (το ελληνικό) το οποίο σέβεται τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τους νόμους του κράτους ενώ παρουσιάζεται εναντίον του φασισμού, του μισογυνισμού, του μισανθρωπισμού, της ελεύθερης έκφρασης και σκέψης (χαρακτηριστικά που πρεσβεύει ο Ισλαμισμός, πάντα σύμφωνα με τα λεγόμενά τους), όμως αυτό έρχεται σε αντίθεση με τα

«Ακροδεξιές κατασκευές της απειλής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με αφορμή την εγκατάσταση προσφύγων στην Κρήτη »

λεγόμενά τους, αφού σε αρκετά σχόλια όπως στην παρακάτω ανάρτηση, διακρίνουμε την αδιαλλαξία και την απέχθειά τους απέναντι στον ισλαμισμό και στους πρόσφυγες,

Ανάρτηση 9

«ΚΑΜΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΓΙΑ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΜΗΝ ΤΟΥΣ ΒΟΗΘΑΤΕ ΜΗΝ ΤΟΥΣ ΔΕΧΕΣΤΕ ΜΗΝ ΔΙΝΕΤΕ ΡΟΥΧΙΣΜΟ ΤΡΟΦΙΜΑ Η ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΣΕ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΕΙΝΑΙ ΕΣΚΕΜΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΕΛΛΑΔΑ ΓΙΑ ΝΑ ΤΗΝ ΑΛΛΟΙΩΣΟΥΝ ΝΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΟΥΝ ΝΑ ΤΗΝ ΙΣΛΑΜΟΠΟΙΗΣΟΥΝ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΗΝ ΤΟΥΣ ΛΥΠΙΑΣΑΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΙΣΒΟΛΗΣ ΕΠΙΔΙΩΚΟΥΝ ΤΟΝ ΑΦΑΝΙΣΜΟ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΜΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΑΦΩΝ ΜΑΣ...»

γ) «Λαός»

Μία ακόμα κατηγορία η οποία αναδύεται από τα δεδομένα μας είναι αυτή του «Λαού». Στην ταυτότητα **Λαός** παρατηρούμε έντονα την έννοια της αγανάκτησης. Ένας λαός αγανακτισμένος ο οποίος βρίσκεται σε μία κατάσταση εκρηκτική και περιμένει τη στιγμή να ξεσηκωθεί και να διεκδικήσει τα δικαιώματά του. Εδώ έντονη είναι η αίσθηση του «μη κυρίαρχου Λαού» στην ίδια του τη χώρα, ενώ την ίδια στιγμή διαφαίνεται μία αίσθηση καταπάτησης των δικαιωμάτων του σε συνδυασμό με μία αντίληψη ρατσιστικής συμπεριφοράς απέναντί του.

Ανάρτηση 10

«και θα τους αφήσουμε???? Τι λέτε ωρέ..... εμείς μέσα ένα μήνα... και αυτοί να αλωνίζουν.... μην σηκωθεί όμως ο λαός.... ψάχνετε λαγούμια να κρυφτείτε.....»

Ανάρτηση 11

«πάλι το λαό αφήνουν να βγάλει το φίδι από την τρύπα . Σε τελική ανάλυση τι κάνουν αυτοί στην κυβέρνηση και σε κάθε κυβέρνηση από τότε που ξεκίνησε το πρόβλημα έως τώρα ντρέπονται ανίκανοι να κυβερνήσουν κράτος πάνε να κουμαντάρουν κανένα μαντρί θα τα καταφέρουνε σίγουρα αλλά λυπάμαι τα ζωάκια θα τα διαφθείρουν και αυτά»

Όταν αναφέρονται στη συγκεκριμένη ταυτότητα, όπως στις προηγούμενες αναρτήσεις, παρατηρούμε ότι δεν τη συνδέουν με την πίστη/θρησκεία, το έθνος ή τον πατριωτισμό

άλλα περισσότερο τη συνδέουν με γενικότερα δικαιώματα ενός λαού που διεκδικεί με αγώνες.

Συγκρίνοντας αυτά τα χαρακτηριστικά που απέδωσαν στην κάθε ταυτότητα παρατηρούμε κάποια κοινά στοιχεία και κάποιες διαφορές. Όταν οι χρήστες μιλούν για την κατηγορία Έλληνες/ έθνος αναφέρονται ως «αδέλφια» όπου όλοι μαζί υπερήφανοι και ενωμένοι ρίχνονται σε έναν κοινό αγώνα με σκοπό να υπερασπιστούν την ελευθερία και την εθνική κυριαρχία τους. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση που χρησιμοποιούν την ταυτότητα «Κρητικοί» που παρουσιάζονται ως «μία γροθιά» και ως «αδέλφια», οι οποίοι ρίχνονται αποφασιστικά σε έναν αγώνα εναντίον των αποφάσεων των κυβερνήσεων, τις οποίες κυβερνήσεις ουσιαστικά αντιλαμβάνονται ως συνωμότες με σκοπό τον αφανισμό τους.

Στη συνέχεια διακρίνουμε τη σύνδεση της θρησκευτικής ταυτότητας όταν μιλούν ως «Κρητικοί» και ως «Έλληνες / Έθνος». Η θρησκευτικότητα και η πίστη συνδέονται με αυτές τις ταυτότητες, κάτι που δε συμβαίνει όταν μιλούν ως «Λαός», Το νόημα και η σημασία της θρησκευτικότητας και της πίστης είναι έντονο σε αρκετούς από τους λόγους των σχολιαστών. Η ορθόδοξη ελληνική πίστη σε πολλές περιπτώσεις αντιπαρατίθεται σε αυτή του Ισλάμ, το οποίο και αξιολογούν ως κατώτερο ως προς τις αντιλήψεις, τη νοοτροπία και τη συμπεριφορά απέναντι σε κοινωνικές ομάδες, ενώ αυτό που τονίζεται περισσότερο είναι μία κρυφή προσπάθεια και μία τακτική εξισλαμισμού των Ελλήνων, κάτι που οι Κρητικοί/Έλληνες θα αποτρέψουν με τον αγώνα τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις αναφέρθηκαν στην ίδια ανάρτηση και στις δύο ταυτότητες «Έλληνας/Έθνος» και «Κρητικός», σε σχέση για άλλη μία φορά με την πίστη.

Ανάρτηση 12

«..Έλληνες! Η Κρήτη θα δώσει το σύνθημα !Διοργανωτής το Έθνος, συνδιοργανωτής ο Θεός»

Εδώ η υπερκείμενη ταυτότητα του Έλληνα / Έθνους, διευρύνει τα κοινά αιτήματα της ομάδας «Κρήτη» της οποίας τα μέλη φαίνεται να εκκινούν τη δράση δίνοντας το σύνθημα. Εδώ λοιπόν εμπλέκεται μία υψηλότερου επιπέδου ταυτότητα αποκτώντας μία

εργαλειακή αξία, με σκοπό την κινητοποίηση των κοινών αξιών, πεποιθήσεων και συμφερόντων προς εξυπηρέτηση των σκοπών της.

2.3.2. Τρόποι εμπλοκής του πληθυσμού που χρησιμοποιήθηκαν για την άσκηση επιρροής

Ο κύριος τρόπος εμπλοκής του πληθυσμού που εντοπίστηκε στα δεδομένα ήταν η επινόηση ενός κοινού, «εσωτερικού» ή «εξωτερικού» εχθρού, πέραν από τους πρόσφυγες. Μέσα από την ανάλυσή μας βλέπουμε τους πολιτικούς/κρατικούς φορείς να χαρακτηρίζονται ως συνωμότες που ετοιμάζουν κρυφά σχέδια σε βάρος του έθνους. Οι ΜΚΟ παρουσιάζονται ως οργανώσεις οι οποίες είναι υποκινούμενες, ανήθικες και αποβλέπουν μόνο στην οικονομική τους ενίσχυση. Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις ως συνεργάτες της κυβέρνησης με σχέδια μακρόπνοια και «μασωνικά», με σκοπό τον αφανισμό του ελληνικού έθνους καθώς και την ισλαμοποίηση του. Η Τουρκία παρουσιάζεται ως άμεσος και πιο επικίνδυνος εχθρός, η οποία λειτουργεί υποχθόνια στέλνοντας τους «μιαρούς» πρόσφυγες αλλά και τους Τζιχαντιστές, να μολύνουν το ελληνικό έθνος και την ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία ώστε να καταφέρουν να εισβάλουν στο ελληνικό κράτος, να το ισλαμοποιήσουν και να το κάνουν αποικία τους. Τέλος βλέπουμε και κάποιες αναφορές σε άλλους εσωτερικούς εχθρούς όπως στους αναρχικούς, τα ΜΜΕ, τα κανάλια και τους δημοσιογράφους. Πιο αναλυτικά ας δούμε τα περιεχόμενα και τους χαρακτηρισμούς που προκύπτουν για τον κάθε αντίπαλο.

α) Πολιτικοί – Κρατικοί Φορείς

Αρχικά βλέπουμε να επικαλούνται τα αρμόδια όργανα της δικαιοσύνης (εισαγγελείς), να καταδικάσουν και να πάρουν θέση απέναντι σε αυτή την «προδοσία» από την κυβέρνηση ως προς το μεταναστευτικό, οι οποίοι έχουν θέσει σε κίνδυνο τη χώρα με τις πολιτικές τους αποφάσεις. Στην παρακάτω ανάρτηση γίνεται αναφορά στην δικαστική και στην εκτελεστική εξουσία για να καταγγεληθεί η ανικανότητά τους να ανταπεξέλθουν στις συνθήκες που επικρατούν λόγω των μεταναστών, οι οποίοι αντιμετωπίζονται ως αντίπαλοι/εχθροί αλλά και ως απειλή.

Ανάρτηση 13

«...(...) Ο σκοπός ύπαρξης της δικαστικής εξουσίας είναι ο έλεγχος της εκτελεστικής εξουσίας,.....Η Δικαστική εξουσία κωλυσιεργεί επιδεικτικά όταν πρόκειται να ελέγξει τις παραβατικές - αντισυνταγματικές πραχτικές της εκτελεστικής εξουσίας...(...) φυλακίζει τα θύματα, τους υπεύθυνους Έλληνες πολίτες που υπερασπίζονται τα συνταγματικά τους δικαιώματα. Το Ελληνικό κράτος έχει αυτοκαταργηθεί...»

Στην επόμενη ανάρτηση, οι πολιτικοί παρουσιάζονται ως «σύγχρονοι γενίτσαροι» και εγκληματίες, που οδηγούν στον αφανισμό του ελληνικού έθνους.

Ανάρτηση 14

«οι σύγχρονοι γενίτσαροι που προωθούν τον εποικισμό της χώρας είναι εγκληματίες του ελληνικού γένους οδηγούν στον αφανισμό τον λαό μας την επόμενη Τετάρτη στις 2:00 θα είμαστε έξω από το Δημαρχείο Ρεθύμνου σε διαμαρτυρία ενάντια στην απαράδεκτη προσπάθεια»

Στην επόμενη ανάρτηση, οι πολιτικοί χαρακτηρίζονται επιπλέον ως ανθέλληνες, οι οποίοι εκχωρούν με συστηματικό τρόπο την πατρίδα τους σε ξένα συμφέροντα, ενώ παράλληλα δε σέβονται τους νόμους, το Σύνταγμα αλλά και τους δημοκρατικούς πολίτες.

Ανάρτηση 15

«ΟΙ Ελληνικές κυβερνήσεις με προσωπείο νομιμοφάνειας... έχουν μεταλλάξει το πολίτευμα της χώρας από προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία σε κοινοβουλευτική ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΞΕΝΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ. Για να εδραιώσουν την στρέβλωση αυτή εργαλειοποιούν την ελληνική αστυνομία από εγγυητή της τάξης, σε όργανο επιβολής αντισυνταγματικών νόμων... παράλληλα με την σπάθη της εξουσίας τρομοκρατούν οι ολιγαρχικές κυβερνήσεις τους δημοκρατικούς πολίτες που αντιστέκονται στην καλά οργανωμένη στρέβλωση του ελληνικού συντάγματος... Μία από τις συνέπιες του μείζονος αυτού προβλήματος είναι η αθρόα εισβολή παράνομων εποίκων στην χώρα μας οι οποίοι αποδεικνύουν καθημερινά ότι δεν τους αξίζει η φιλοξενία που τους παρέχουμε»

Παρακάτω βλέπουμε ότι καταφέρονται εκτός από τους διάφορους κρατικούς θεσμούς και εναντίον της τοπικής αυτοδιοίκησης θεωρώντας τους άμεσα υπεύθυνους για τον τρόπο που διαχειρίζονται το μεταναστευτικό ζήτημα.

Ανάρτηση 16

«Αφού είναι με τις υπογραφές δημάρχων και λοιπών Ας κάνουμε και εμείς κατάληψη στις περιουσίες τους μα όλοι τους είναι και επιχειρηματίες, δεν έχω λάδι να μαζέψω από τις ελιές σου Δήμαρχε δεν έχω φαγητό να φάω στην ταβέρνα σου, Δήμαρχε δεν έχω θέρμανση να δούμε μετά πόσο φιλόανθρωποι είναι».

Ανάρτηση 17

«έχυσαν το αίμα τους οι παππούδες και οι γιαγιάδες μας για να είμαστε ελεύθεροι όλοι οι Κρητικοί και θα έρθουν οι άνθρωποι να καταπατήσουν τα Άγια Χώματα μας? πού ξανακούστηκε! αν το δεχτούν δήμαρχοι και νομάρχες θενε σπάσιμο κεφαλής»

Η ανάλυση αποκάλυψε επίσης ότι οι πολιτικοί παρουσιάζονταν ως προδότες κυρίως όταν έγινε χρήση της συμπεριληπτικής κατηγορίας «Κρητικοί», παρά οποιασδήποτε άλλης κατηγορίας (δηλ. Έλληνες, ή Λαός). Οι ακόλουθες ανάρτησεις είναι χαρακτηριστικές:

Ανάρτηση 18

«...η Κρήτη ξεσηκώνεται στις απειλές του για απόβαση απαντά στους προδότες απέναντι στους προσκυνημένους σε Αθήνα σε Σμύρνη και Αϊβαλί»

Ανάρτηση 19

«συγχαρητήρια που κάνατε μακριά τους προδότες και διαδήλωσαν για την Κρήτη μας φίλε ευχαριστώ από καρδιάς Ελπίζω σύντομα και μαζί»

Ανάρτηση 20

«Μετά από (4) φορές ο κύριος πρωθυπουργός με το ζόρι θα βρωμίση και τη γενέτειρα του ένα μεγάλο ντροπή στην κυβέρνηση προδότες NAZI τηςΜέρκελ φασίστες δοσηλογοι!!!!»

β) Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)

Απόδοση ευθυνών γίνεται και στις ΜΚΟ, όπου παρατηρούμε πως δεν υπάρχει ιδιαίτερη εκτίμηση απέναντι σε τέτοιου είδους οργανισμούς, αλλά τους αντιμετωπίζουν σε αρκετές περιπτώσεις εχθρικά, καχύποπτα και τους θεωρούν ανήθικους και υπεύθυνους για την κατάσταση που επικρατεί στα νησιά και στην υπόλοιπη Ελλάδα με τους πρόσφυγες.

Ανάρτηση 21

«Οι ΜΚΟ έχουν ένα γνώμονα όποιος πληρώνει υποστηρίζετε Δεν πα να κόβουν κεφάλια Δεν πα να βιάζουν παιδιά δεν τους νοιάζουν αυτά δεν τους αφορούν τα χρήματα και οι ανήθικες ΜΚΟ»

Διακρίνουμε σε αρκετά σχόλια όπως στην παραπάνω ανάρτηση να τους ενδιαφέρουν μόνο τα χρήματα και οι δωρεές, ενώ στην ουσία δεν νοιάζονται για τα δικαιώματα των προσφύγων όπως οι ίδιες παρουσιάζουν. Αλλού χαρακτηρίζονται ως «κοπρόσκυλα», «ρεμπεσκέδες», και επίσης όπως και στις προηγούμενες κατηγορίες συνδέονται με το σχέδιο ισλαμοποίησης του ελληνικού έθνους και τα συνωμοτικά σχέδια εποικισμού της Ελλάδας, όπως στην επόμενη ανάρτηση:

Ανάρτηση 21

«Η ισλαμοποίηση της Κρήτης, έχει ξεκινήσει. Όπως πολλή καλά αναφέρετε, Διαλύστε/κυνηγήστε / πέταξε τους στη θάλασσα όλες τις ΜΚΟ/ Κράτος στο νησί, και μετά τα πράματα θα είναι πολλή πιο δύσκολα.»

γ) Οι Μεγάλες Ευρωπαϊκές Δυνάμεις

Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις ως κοινός εχθρός/αντίπαλος βλέπουμε ότι χαρακτηρίζεται και αντιμετωπίζεται το ίδιο εχθρικά με τις ΜΚΟ, οι οποίες δεν ενδιαφέρονται κατ' ουσίαν για τα ανθρώπινα δικαιώματα όπως πρεσβεύουν, αλλά με τον ΟΗΕ αποβλέπουν σε «μασωνικά» σχέδια όπως αυτό της ισλαμοποίησης και γενικότερα στην εκμετάλλευση των λαών. Εκκαλούν σε δράση όπως στην παρακάτω ανάρτηση, κατασκευάζοντας τον εχθρό / αντίπαλο στο όνομα της Ευρώπης και των ευρωπαϊκών δυνάμεων.

Ανάρτηση 22

«4/5/2020, ημερα Δευτέρα. Εναντιωνόμαστε στην ισλαμοποίηση του Ελληνικού έθνους, υπό την ομπρέλα της μασονοκρατούμενης και Γερμανοδιοικούμενης Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΟΗΕ!!!.»...»

Στην επόμενη ανάρτηση, ο Έλληνας πρωθυπουργός φέρεται ως υποχείριο των ισχυρών της Ε.Ε.:

Ανάρτηση 23

«Απλούστατο είναι, οι Γερμανοί, και οι Ε.Ε θέλουν φτηνά εργατικά χέρια, αλλά δεν τους στέλνουν στις χώρες τους, έτσι βρέθηκε ο ΔΕΔΟΜΕΝΟΣ ΥΠΑΚΟΥΟΣ ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΟΣ.... ο συνεργάτης τους που εμείς τον αποκαλούμε «πρωθυπουργό» και τον Ψηφίζουμε.....»

Όπως αντιλαμβανόμαστε, οι αναφορές στις συγκεκριμένες αντίπαλες ομάδες δεν είναι αμοιβαία αποκλειόμενες. Δηλαδή όταν αναφέρονται στις ευρωπαϊκές δυνάμεις δεν αποκλείουν την κατηγοριοποίηση των Ελλήνων πολιτικών ως αντιπάλων. Σε άλλες δε αναρτήσεις, γίνεται άμεσα έκκληση για έξοδο από την Ε.Ε. και συμμαχία με λαούς που συνδέονται πολιτισμικά με τους Έλληνες ή που τους συνδέουν κοινά συμφέροντα. Όπως φαίνεται στην παρακάτω ανάρτηση

Ανάρτηση 24

«Αν δε φύγουμε από την Ευρωπαϊκή (μασωνική) Ένωση και δεν συμμαχήσουμε με λαούς που απο παράδοση μας συνδέουν κοινά πολιτισμικά στοιχεία και κοινά συμφέροντα, το μέλλον μας διαγράφεται σκοτεινό και άθλιο!!!»

δ) Η Τουρκία

Η Τουρκία παρουσιάζεται ως κοινός αντίπαλος/εχθρός αλλά και ως άμεση απειλή, η οποία χαρακτηρίζεται ως «Δούρειος Ίππος» που έχει κηρύξει ένα σιωπηλό και μυστικό πόλεμο εναντίον των Ελλήνων και σταδιακά, συστηματικά και σταθερά αποσκοπεί στην κατάληψη της Ελλάδας.

Ανάρτηση 25

«Και πολύ καλά κάνουν δεν μπορεί να γίνεται κατάληψη της Ελλάδος εν μέσω Ειρήνης η Τουρκία δουλεύει ως άλλος Δούρειος ίππος. Καλά θα κάνουν οι κυβερνώντες να βρουν τρόπο να τους στείλουν από εκεί που ήρθαν χωρίς αναβολή»

Εδώ κατασκευάζεται ένας συγκεκριμένος τύπος απειλής που αναφέρεται στην «εθνική ασφάλεια». Σε άλλες αναρτήσεις, η απειλή αυτή προέρχεται ειδικά από το Ισλάμ, όπως παρακάτω:

Ανάρτηση 26

«διαμοιράζεται παντού ισλαμιστές και θα δούμε τα χάλια μας σε λίγο... γύρω-γύρω μας κυκλώνουν και περιμένουν το Ok... για να ξεκινήσουν το έργο ισλαμοποίηση με το έτσι θέλω και όλο το πακέτο Ισλάμ ιμάμηδες μιναρέδες χανούμισσες λιθοβολισμός ας ζυπνήσουμε Επιτέλους πριν να είναι αργά... ο εχθρός είναι μέσα στον τόπο μας Έλληνες»

Ανάρτηση 27

«...προσπαθεί να μετατρέψει την Κρήτη και συνακόλουθα όλη την Πατρίδα μας σε αποθήκη Τζιχαντιστών και μισθοφόρων του αυτοανακηρυγμένου Σουλτάνου αντικαθιστώντας μαζικά και πληθυσμιακά το ιστορικό μας έθνος....»

Εδώ λοιπόν βλέπουμε να παρουσιάζονται ως εχθρός οι «Τζιχαντιστές της Τουρκίας», οι οποίοι έχουν απώτερο στόχο την αντικατάσταση του ιστορικού ελληνικού έθνους από ισλαμιστές. Εδώ να επισημάνουμε ότι σε σχέση με τους χαρακτηρισμούς και την αντιμετώπιση των πολιτικών φορέων των ΜΚΟ, και της Ε.Ε, παρατηρούμε στους λόγους τους μία ενίσχυση της εχθρικής ρητορικής απέναντι στην Τουρκία ως εχθρού όπως φαίνεται στην παρακάτω ανάρτηση.

Ανάρτηση 28

«Για την ΜΑΖΩΞΗ της Δευτέρας, 4/5/2020, στο λιμάνι της Σούδας, που είχε εξαγγελθεί από κάποιους αγνώστους ως παγκρήτια αντίδραση στα ύπουλα σχέδια της Νέας Τάξεως Πραγμάτων που, σε συνεργασία με την εχθρική Τουρκία του Ερντογάν και το ξεπουλημένο πολιτικό προσωπικό της χώρας μας, προσπαθεί να μετατρέψει την Κρήτη και συνακόλουθα

όλη την Πατρίδα μας σε αποθήκη Τζιχαντιστών και μισθοφόρων του αυτοανακηρυγμένου Σουλτάνου αντικαθιστώντας μαζικά και πληθυσμιακά το ιστορικό μας έθνος,

Ο Ερντογάν παρουσιάζεται ως συνεργάτης ορισμένων ανθελλήνων με σκοπό τον εθνικισμό. Απέναντι λοιπόν σε αυτήν την επεκτατική πολιτική και στρατηγική, οι Έλληνες πρέπει να ενωθούν σε ένα κοινό αίτημα-αγώνα, για να σώσουν το έθνος, την πατρίδα τους και τις οικογένειές τους. Αυτό το αίτημα κατασκευάζεται χαρακτηριστικά ως «εθνικό καθήκον».

Ένα επιπλέον θέμα το οποίο προκύπτει από τους λόγους των σχολιαστών είναι η Τουρκία ως ο «μεσάζων» αποστολής των προσφύγων οι οποίοι είναι μολυσμένοι όπως φαίνεται παρακάτω. Δηλαδή επικρατεί ένα προμελετημένο σχέδιο, μία θεωρία συνωμοσίας παρουσιάζοντας τους ως αποστολείς με κρυφό και δόλιο στόχο να πολεμήσουν όταν φτάσει η ώρα ως συνεργάτες των Τούρκων.

Ανάρτηση 29

«... (η Τουρκία) αυτό το λέγαμε εδώ και καιρό ότι θα στήλη μετανάστες με κορονοιο για να γεμηση η Ελλάδα με αρρώστιες»

Ανάρτηση 30

«Αυτός είναι ο σκοπός του να μας τελειώσει θέλει ο κολοτουρκος Το θέμα είναι Εμείς τι κάνουμε κε αν ποτέ ζυπνήσει το κράτος να διώξουμε τις μαϊμούδες που έχουμε φορτωθεί..... κε τους χρυσοπληρώνουμε Ως τότε θα τους παντρευτούμε στο Τέλος»

Η απειλή παρουσιάζεται ως κίνδυνος της συνοχής και της ίδιας της ύπαρξης της Ελλάδας με αποτέλεσμα να εδραιώνεται ο φόβος απέναντί στους Τούρκους και να εντείνεται η ρητορική μίσους απέναντί τους. Εδώ παρουσιάζεται ως ρεαλιστική απειλή αλλά και ως απειλή στην ευημερία του Ελληνικού/Κρητικού λαού. Γίνεται φυσικά αναφορά στο παρελθόν και στους ένδοξους αγώνες εκδίωξης των Τούρκων, έχοντας σκοπό να ενισχύσει τον πατριωτισμό της ευρύτερης ομάδας και να συμμετάσχουν στον αγώνα.

Ανάρτηση 31

«ΑΔΕΡΦΙΑ ! ! ! Η ΚΡΗΤΗ ΣΑΛΠΙΖΕΙ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ ! ! ! Ζούμε σε δίσεκτα χρόνια, η Ελληνική δημοκρατία μεταλλάχτηκε σε α ι ρ ε τ ή μ ο ν α ρ χ ί α ... η οποία

ανεμπόδιστα υπέγραψε την παράδοση της χώρας στον σύγχρονο ΑΤΤΙΛΑ... και τώρα ορδές βαρβάρων κάνουν περίπατο στα χώματά μας. ΦΤΑΝΕΙ ΠΙΑ... ΔΕΝ ΠΑΕΙ ΑΛΛΟ... η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ δεν γράφετε στα πληκτρολόγια ...γράφετε στους δρόμους... με αγωνιστικές δράσεις... και αδούλωτο φρόνημα!μια μια, τις ανοιχτές κερκόπορτες θα τις σφραγίζουμε... αν χρειαστεί ακόμα και με το αίμα μας... η ΜΑΝΑ μας η ΚΡΗΤΗ φωνάζει τα παιδιά της... να την υπερασπιστούν πριν η αρβύλα του κατακτητή πατήσει στο νησί μας. Οι ψυχωμένοι πατριώτες γνωρίζουν τους τρόπους να υπερπηδούν τα εμπόδια... δεν είναι επιλογή, ΕΙΝΑΙ Υ Π Ο Χ Ρ Ε Ω Σ Η ! ! ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΗΣ Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΛΑΟΣ!»

Στη συνέχεια βλέπουμε ότι τονίζουν σε κάποια σχόλια τον καθοριστικό ιστορικό ρόλο της Κρήτης στους αγώνες εναντίον των κατακτητών Τούρκων, ρόλο τον οποίο νιώθουν οι σχολιαστές βαρύ και σημαντικό ως προς την συνέχεια της προστασίας του τόπου τους από κάθε κατακτητή καθώς και της εξασφάλισης της σταθερότητας και της ασφάλειας από τις πολιτικές σκοπιμότητες των κυβερνήσεων.

Ανάρτηση 32

«.....η Κρήτη έχει χύσει ποταμούς αιμάτων για να βγάλει από πάνω της τους ισλαμικούς κατακτητές... και τώρα με πραξικοπηματικές και δόλιες πραχτικές βρίσκετε σε εξέλιξη ένα καλά οργανωμένο σχέδιο δημογραφικής αλλοίωσης από ισλαμιστές. (...) Η πληθώρα των λαθροεισβολέων έχει πια αποδειξει με πολλαπλά καθημερινά γεγονότα και όχι με υποθετικά σενάρια... ότι αποτελεί πολύ μεγάλο παράγοντα αστάθειας της κοινωνικής και της εθνικής ασφάλειας... ..»

Από τα παραπάνω βλέπουμε ότι η Τουρκία παρουσιάζεται κατά βάση πιο άμεσος και πιο επικίνδυνος εχθρός και επιπλέον θεωρείται ως σημαντικός παράγοντας κινδύνου της εθνικής και κοινωνικής ασφάλειας, επομένως ενισχύεται η υποχρέωση και η ανάγκη συσπείρωσης της ενδο-ομάδας ώστε να αποτρέψουν τον εχθρό -«ισλαμικό κατακτητή», «σύγχρονο Αττίλα», «νέους Οθωμανούς»- να κάνει το ελληνικό κράτος αποικία του.

ε) Άλλοι εσωτερικοί εχθροί

Αν και λιγότερο συχνά, διακρίνουμε στα σχόλια κι άλλους εσωτερικούς εχθρούς πέρα από τους τοπικούς άρχοντες και τους πολιτικούς. Έχουμε μία πολυεπίπεδη

κατηγοριοποίηση εσωτερικών εχθρών/αντιπάλων: ως τέτοιοι παρουσιάζονται οι αναρχικοί, τα ΜΜΕ, τα κανάλια, οι δημοσιογράφοι ή γενικότερα όποιοι άλλοι «ανθέλληνες» σχεδιάζουν συνεργασία με τους πρόσφυγες ώστε να εκφοβίσουν το λαό ή γενικότερα αποτελούν διασπαστικά όργανα απέναντι στις προσπάθειες του λαού να ενωθεί και να διαμαρτυρηθεί. Όλοι αυτοί είναι εναντίον της πατρίδας και των πολιτών ενώ παράλληλα είναι υποστηρικτές της νέας τάξης πραγμάτων και της παγκοσμιοποίησης.

Ανάρτηση 33

«Ξυπνάτε κινδυνεύετε και εσείς και η οικογένειά σας Έλεος Θα κανουν εκφοβισμο την ωρα της Θειας Λειτουργια μαζί με αναρχικούς θα ριχνουν μπογιες θα τα δουμε αυτα ερχονται ολα γινονται με σχεδιο να μας σπασουν το ηθικό μας»

Ανάρτηση 34

«ΜΗΝ ΑΦΗΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ ΜΑΣ, ΣΤΟΥΣ ΛΑΘΡΟΕΙΣΒΟΛΕΙΣ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟΥΣ ΞΕΣΗΚΩΘΕΙΤΕ ΠΡΙΝ ΕΙΝΑΙ ΑΡΓΑ.....ΞΕΡΕΙΣ ΟΤΙ ΑΥΡΙΟ ΤΑ ΚΟΥΜΟΥΝΙΑ ΘΑ ΚΑΝΟΥΝ ΠΟΡΕΙΑ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΛΑΘΡΟΜΕΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ»

Αντίθετα, σε αυτές τις αναρτήσεις φαίνεται καθαρά η πολιτική ταυτότητα των χρηστών και, επομένως, δεν προσπαθούν να προσεταιριστούν όσους περισσότερους μπορούν αλλά ένα συγκεκριμένο πολιτικό κοινό (με αντικομμουνιστικές και άλλες συναφείς πεποιθήσεις)

Ανάρτηση 35

«... είσαστε μπλεγμένοι και εσείς παλιό δημοσιογράφοι αληταράδες του κερατά ο κόσμος λες και δεν βλέπει...»

2.3.3. Κατασκευές της «απειλής» από τους πρόσφυγες

Στη συνέχεια θα δούμε πως έγινε λόγος από τους χρήστες για τους πρόσφυγες και πώς κατασκευάστηκε η «απειλή» που εκπροσωπούν. Η ανάλυση μας ακολούθησε τη θεωρία

της απονομιμοποίησης του Bar Tal (1989), η οποία, όπως αναφέρθηκε στην επισκόπηση της βιβλιογραφίας, επισημαίνει πέντε στρατηγικές απονομιμοποίησης. Εντοπίσαμε τέσσερις στρατηγικές από τις πέντε: α) την απανθρωποποίηση της εξωομάδας αποδίδοντας χαρακτηριστικά ζώων ή υπανθρώπων, β) το χαρακτηρισμό ως παραβάτες καθορισμένων κοινωνικών κανόνων, γ) τον προσδιορισμό των αρνητικών και πνευματικών χαρακτηριστικών της εξωομάδας και δ) τη σύγκριση τους σε κατηγορία η οποία συμβολίζει το κακό.

Οι πρόσφυγες μέσα από το λόγο των συγκεκριμένων χρηστών παρουσιάζονται αρχικά ως λαθρομετανάστες, ως παράνομοι, οι οποίοι έχουν εισβάλλει στη χώρα χωρίς νόμιμα έγγραφα, όχι προς αναζήτηση εργασίας αλλά είναι υποκινούμενοι με σκοπό να λαμβάνουν μόνο επιδόματα από την Ε.Ε. για τα οποία είναι ενημερωμένοι από πριν. Διακρίνουμε μία έντονη ρητορική μίσους και απέχθειας απέναντί τους, παρουσιάζοντάς τους ως απάνθρωπους εγκληματίες οι οποίοι δεν έφτασαν στην Ελλάδα για να αναζητήσουν καλύτερη ζωή αλλά είναι «λαθραίοι» οι οποίοι δεν πρόκειται να ενσωματωθούν ποτέ στην ελληνική κοινωνία, εφόσον κατά βάση αποτελούν ένα οργανωμένο σχέδιο εισβολής και «εθνοκτονίας», με στόχο να αντικαταστήσουν τον ελληνικό πληθυσμό και να τον εξισλαμίσουν. Οι πρόσφυγες φαίνεται να αντιμετωπίζονται ως ο βασικός εχθρός του έθνους, της θρησκείας, της έννομης τάξης και της κοινωνικής ασφάλειας και ευημερίας. Ουσιαστικά βλέπουμε ότι αποτελούν μία κατασκευασμένη απειλή και εκλαμβάνονται ως ανεπιθύμητοι τρομοκράτες του ISIS, που μεταφέρουν ασθένειες και άλλα πολλά δεινά.

Πιο αναλυτικά θα δούμε πως μέσα από το λόγο κατασκευάζονται κατηγορίες με στρατηγικό τρόπο, προκειμένου να απονομιμοποιήσουν τους πρόσφυγες και να εξηγήσουν και να δικαιολογήσουν τη στάση τους και την συμπεριφορά τους. Ο τρόπος που «μιλούν» για τον «Άλλο», τον ξένο, νομιμοποιεί και δικαιολογεί και τη ρατσιστική στάση απέναντι τους, ως μέλη μίας ομάδας οι οποίοι δεν ακολουθούν τους κανόνες και τις νόρμες του κοινωνικού πλαισίου, και παράλληλα τους απονομιμοποιούν και τους αποκλείουν από το ανθρώπινο γένος. Εδώ στόχο έχουν να επηρεάσουν κι άλλους προς αυτή την αντίληψη ώστε να καταφέρουν το σχέδιο αποτροπής εισόδου και εγκατάστασης των ξένων στην Κρήτη.

Αυτές οι ρηματικές κατασκευές είναι αποτέλεσμα πεποιθήσεων οι οποίες εξηγούν γιατί οι πρόσφυγες αποτελούν απειλή ώστε να δικαιολογηθεί η επιθετική συμπεριφορά και η

έκκληση σε δράση (συλλαλητήριο) εναντίον τους. Η διαδικασία της απονομιμοποίησης μέσα από το λόγο των σχολιαστών γίνεται με χαρακτηρισμούς σε πολλές περιπτώσεις ακραία ρατσιστικούς και επιθετικούς απέναντι τους, ενώ οι χαρακτηρισμοί είναι αρκετά σκληροί και απάνθρωποι. Βλέπουμε να τους ονομάζουν «κόπρανα», «μαϊμούδες», «πιθήκους», «καθάρματα», «λαθρομετανάστες», «ρεμάλια», «τομάρια», «τέρατα», «κτήνη», «λαθροπίθηκους», «λαθροεισβολείς», «ανώμαλους», «σαβούρα», «άχρηστους», «ακρίδες», «αποβράσματα», «κοπρόσκυλα», «μουλάδες», «λάθρο», «βρωμιάρηδες», «άρρωστους», «φτωχοεπενδυτές», «κανίβαλους εισβολής», «πακιστανά», «τρομοκράτες του ISIS», «βιαστές»

Ανάρτηση 36

«με αυτούς μας γέμισαν την Ελλάδα με τα καθίκια τα αποβράσματα της κοινωνίας δεν είναι άνθρωποι αυτοί είναι κοπρόσκυλα»

Ανάρτηση 37

«Έχει γεμίσει η Ελλάδα με σαβούρα από Αφρική Ασία Βαλκάνια και άλλες χώρες Σε λίγο θα είμαστε μειονότητα αν και νομίζω ότι είμαστε είδη»

Μέσα από τον συγκεκριμένο απονομιμοποιητικό λόγο βλέπουμε ότι εστιάζουν σε χαρακτηριστικά τα οποία αποδίδονται σε ζώα ή υπανθρώπους. Χαρακτηρίζοντας τους με αυτόν τον τρόπο, υποδηλώνεται μία κατώτερη αξία και επομένως δικαιολογούν και τη μετέπειτα στάση τους. Η απανθρωποποίηση και ο υποβιβασμός προς τους πρόσφυγες είναι εμφανής ενώ παρουσιάζεται η απέχθειά τους ως προς τον τρόπο που τους μεταχειρίζονται οι πολιτικοί φορείς και οι οργανώσεις που είναι υπεύθυνοι γι' αυτούς.

Σε άλλες αναρτήσεις, καταγγέλλεται η «αδικία» λόγω της υποτιθέμενης ιδιαίτερης μεταχείρισης των προσφύγων, ενώ η κατάσταση η οποία επικρατεί την περίοδο αυτή είναι η αβεβαιότητα και η έντονη δυσαρέσκεια, από τον εγκλεισμό λόγω του lockdown από την πανδημία της λοίμωξης Covid-19, και ένα γενικότερο δυσχερές κλίμα λόγω της ανεργίας και της ανασφάλειας. Στο πρόσωπο λοιπόν των προσφύγων βλέπουν «τον αποδιοπομπαίο τράγο», που είναι ευεργετημένοι σε αντίθεση με τη δική τους θέση, ενώ παράλληλα τους θεωρούν παράσιτα. Σύμφωνα με τον Bar-Tal (1989), όσο λιγότερο

εκτιμά μία ομάδα μία άλλη, τόσο ευκολότερα τους απονομιμοποιούν κι αυτό φαίνεται έντονα στους λόγους των σχολιαστών. Τους παρουσιάζουν ως εποικιστές οι οποίοι παρουσιάζονται ως αχάριστοι, καταστρέφουν εκκλησίες, βιάζουν και γενικότερα προκαλούν «ρήγμα» στην κοινωνική συνοχή της ενδοομάδας.

Ανάρτηση 38

«...(...)...Μια από τις συνέπιες του μείζονος αυτού προβλήματος είναι η αθρόα εισβολή παράνομων εποίκων στην χώρα μας οι οποίοι αποδεικνύουν καθημερινά ότι δεν τους αξίζει η φιλοξενία που τους παρέχουμε...Απροκάλυπτα προσβάλουν τα ιερά και τα όσια της πατρίδας μας... επιτίθενται και δημιουργούν φθορές σε κτήρια της Αρχιεπισκοπής Κρήτης και στο Μητροπολιτικό ναό του Άγιου Μηνά, καταστρέφουν καίνε και αφοδεύουν σε παρεκκλήσιο στην κωμόπολη του προφήτη Ηλία, γίνονται βιασμοί γυναικών και ανήλικων παιδιών... σε πολλές τοπικές κοινωνίες...»

Βλέπουμε λοιπόν μία απειλή η οποία κατασκευάζεται ενώ γίνεται χρήση των στρατηγικών της απονομιμοποίησης. Παρουσιάζονται ως άμεσος εχθρός της εθνικής ασφάλειας και συνοχής και επομένως δικαιολογείται η αντίδραση και ο εχθρικός λόγος απέναντί τους. Το ζήτημα ως προς την εθνική ασφάλεια θεωρείται σημαντικό, το οποίο ταυτίζουν και με την χριστιανική πίστη της ενδοομάδας και επομένως η άμεση αντίδραση και κινητοποίηση της κρίνεται αναγκαία και δικαιολογημένη. Εμφανίζονται ως εγκληματίες, δολοφόνοι, βιαστές, οι οποίοι έχουν έρθει με στόχο να ισλαμοποιήσουν τους Έλληνες. Θεωρείται λοιπόν μία ομάδα εξαιρετικά απειλητική και ο ενδεχόμενος κίνδυνος και εχθρός βρίσκεται «προ των πυλών».

Ανάρτηση 39

«ΜΙΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ, ΕΒΡΑΙΟΥΣ, ΑΘΕΟΥΣ, ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΟΥΣ, ΑΛΚΟΟΛ, ΧΟΡΙΝΟ, ΚΑΜΠΑΝΕΣ. ΑΠΑΙΤΟΥΝ ΕΜΕΙΣ ΝΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟ ΣΘΟΥΜΕ ΣΤΙΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΤΟΥΣ. ΒΙΑΖΟΥΝ ΚΑΙ ΛΕΝΕ ΟΤΙ ΕΤΣΙ ΣΥΝΗΘΙΖΟΥΝ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΤΟΥΣ. ΣΚΟΤΩΝΟΥΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΑΠΛΑ ΓΙΑ ΝΑ ΚΛΕΨΟΥΝ ΕΝΑ ΚΙΝΗΤΟ. ΒΙΑΖΟΥΝ ΔΧΡΟΝΑ ΚΟΡΙΤΣΑΚΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΜΕΘΟΔΟ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ. και είμαστε εμείς ρατσιστές που δεν τους θέλουμε στην Πατρίδα μας !!!!!»

Ανάρτηση 40

«... Η πληθώρα των λαθροεισβολέων έχει πια αποδείξει με πολλαπλά καθημερινά γεγονότα και όχι με υποθετικά σενάρια... ότι αποτελεί πολύ μεγάλο παράγοντα αστάθειας της κοινωνικής και της εθνικής ασφάλειας...»

Ανάρτηση 41

«ΚΑΘΟΔΗΓΟΥΜΕΝΟΥΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΕΣ ΤΟΥ ISIS ΕΧΕΙ ΓΕΜΙΣΗ Η ΧΩΡΑ ΜΑΣ!»

Ανάρτηση 412

«να ριζούμε μία ματιά στους δείκτες εγκληματικότητας, πριν το 1990, και μετά, έχουμε επιτρέψει ΕΜΕΙΣ με την ψήφο μας σε όλους αυτούς τους φονιάδες ελλήνων να μένουν ανάμεσά μας.

Ανάρτηση 43

«Και που είμαστε ακόμα... Εδώ δεν στέλνουν το μέτριο Ισλάμ (αν υπάρχει), εδώ στέλνουν την αφρόκρεμα του Ισλάμ... Γιατί όλες οι θρησκείες είναι καλές για αυτούς, εκτός της Ορθοδοξίας, επειδή εκεί είναι η αλήθεια και το φως, που δεν αντέχουν...»

Ανάρτηση 44

«Ένα να ξέρετε φίλοι μου ότι θα μας φέρουν και στην Κρήτη εισβολείς και όχι λαθρομετανάστες Όπως τους λένε..»

Ανάρτηση 45

«...είναι στρατός για να πολεμήσουν τους χριστιανούς βγήκε ανακοίνωση να βγάλουν όλοι άδειες στην αστυνομία και να έχουν караμπίνες σε κάθε σπίτι όχι μόνο μία από δύο τρεις και να μην έχουν προσβάσεις να βλέπουν μέσα στο σπίτι τα πράγματα θα χειροτερέψουν πάρτε μέτρα μόλις θα δοθεί το σύνθημα θα κάνουν επίθεση ο θεός βοηθός..».

Διακρίνουμε επίσης μία προσπάθεια διατήρησης της ομοιομορφίας της ενδοομάδας η οποία θεωρείται θεμέλιο της ύπαρξης γενικότερα των ομάδων (Bar-Tal, 1989). Για να ασκήσουν λοιπόν πίεση στα μέλη της ενδοομάδας λόγω της επικείμενης απειλής καλούνται σε δράση τα μέλη της, υποδεικνύοντας τα μέλη της εξωομάδας ως δολοφόνους, κλέφτες ή τρομοκράτες .

Ανάρτηση 46

«Δεν καταλάβετε τους αφήνουν έξω για να αρχίσει το πανηγύρι, κλοπές φόνοι βιασμοί, και μην ξεχνάμε τους ελληνάρες που θα τους πάρουν στις δουλειές τους για ένα κομμάτι ψωμί και οι δικοί μας στην ανεργία, και έρχεται συνέχεια ο εξισλαμισμός της πατρίδας»

Στη συνέχεια της ανάλυσής μας παρατηρούμε τον τρόπο διαφοροποίησης της εξωομάδας. Παρουσιάζονται ως κοινωνία κλειστή η οποία δύσκολα μπορεί να ενσωματωθεί στις νέες κοινωνίες ή να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες. Δηλαδή παρουσιάζεται ως κριτήριο για την αποδοχή ή όχι της εξωομάδας, ο παράγοντας επιπολιτισμού τους, ώστε να γίνει ο διαχωρισμός τους πιο εύκολα και να δικαιολογηθεί η απομόνωσή τους και η αρνητική μεταχείρισή τους.

Ανάρτηση 47

«λαθρομετανάστες είναι οι οποίοι Δεν πρόκειται ποτέ να ενσωματωθούν»

Ανάρτηση 48

«...οι άνθρωποι αυτοί δεν είναι το ίδιο με εμάς»

Η αντίληψη ότι οι στόχοι μίας ομάδας είναι ασύμβατοι με τους στόχους της άλλης προκαλεί την αίσθηση κινδύνου και απειλής με αποτέλεσμα η αντίδραση της ομάδας να είναι έντονη λόγω της πεποίθησης ότι επίκειται σοβαρή βλάβη. Μέσα από αυτές τις ρηματικές κατασκευές παρατηρούμε ότι υπάρχει αυτή η αίσθηση σε μεγάλο βαθμό με αποτέλεσμα η απειλή αυτή να προκαλεί φόβο, αβεβαιότητα και στρες τα οποία οδηγούν στην αντίδραση και σε έκκληση σε δράση και μάλιστα με πολεμικούς όρους.

Ανάρτηση 49

«Να βγούνε στο δρόμο περίπου όλα οπλισμένα το έχουμε πει δεν υπάρχει αστυνομία ποια αστυνομία, Το κάθε μέρος να βγάλει περιβόλας τη νύχτα στο δρόμο οπλισμένους Ξυπνάτε κινδυνεύετε και εσείς και η οικογένειά σας Έλεος Θα κανουν εκφοβισμο την ωρα της Θειας Λειτουργια μαζί με αναρχικούς θα ριχνουν μπογιες θα τα δουμε αυτα ερχονται ολα γινονται με σχεδιο να μας σπασουν το ηθικό μας»

«Ακροδεξιές κατασκευές της απειλής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με αφορμή την εγκατάσταση προσφύγων στην Κρήτη »

Ανάρτηση 50

«...ΟΙ ΚΑΝΙΒΑΛΟΙ ΕΙΣΒΟΛΗΣ. ΔΕΙΧΝΟΥΝ ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΧΕΙΡΟΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΝΑΖΙ ΚΑΤΑΚΤΗΤΕΣ ΕΝΩ ΣΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ Ο ΝΕΟΣ ΑΤΤΙΛΑΣ ΙΣΟΠΕΔΩΝΕΙ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΟΥ...»

Ανάρτηση 51

«Δέν έχει καμια υποχρέωση η Ελλάδα σε κανεναν λαθρομεταναστη. Τά πάντα είναι σχεδιο εθνοκτονίας μάς.»

Η επερχόμενη απειλή από την εξω-ομάδα εμφανίζεται και ως απειλή μόλυνσης. Οι πρόσφυγες εμφανίζονται ως μισοί και βρώμικοι και επομένως πρέπει να απομακρυνθούν ώστε να μην μολύνουν την ενδο-ομάδα. Εμφανίζεται λοιπόν απονομιμοποίηση και αποκλεισμός της εξω-ομάδας σε συναισθηματικό επίπεδο ως αντίδραση στο φόβο της μόλυνσης, δικαιολογώντας την αντίδραση των λόγων τους.

Ανάρτηση 52

«αυτό το λέγαμε εδώ και καιρό ότι θα στήλη μετανάστες με κορονοιο για να γεμηση η Ελλάδα με αρρώστιες»

Ανάρτηση 53

«Αγρυπείστε Έλληνες!!!! θα μας φορτώσουν κι άλλους βρωμιάρηδες και άρρωστος για αυτό και για άλλα δεινά μας θέλουν καραντίνα!! για να κάνουν ανενόχλητοι τα σχέδιά τους!!! Μα μην περάσει!!!!»

Ανάρτηση 54

«ρε караγκιοζάκο Μητσοτάκη, ο θεός σου ο εθνάρχης Βενιζέλος εστείλε όλους τους μουσουλμάνους τουρκαλάδες ασιάτες βρωμιάρηδες και εσύ τους ξανά μαζεύεις???? Άνοιξέ της και κανα τζάμι, κανε τους και εγκαίνεια άχρηστε»

Παρατηρούμε επίσης μία απόρριψη της πολιτισμικής διαφορετικότητας κι ένα έντονο μίσος απέναντι στο Ισλάμ. Διαφαίνεται ένας απορριπτικός λόγος προς το διαφορετικό παρουσιάζοντας την εξω-ομάδα ως κάτι μη φυσιολογικό, εκτός των ορίων του πολιτισμένου και επομένως έξω από το αποδεκτό.

Ανάρτηση 55

«διαμοιράζεται παντού ισλαμιστές και θα δούμε τα χάλια μας σε λίγο... γύρω-γύρω μας κυκλώνουν και περιμένουν το Ok... για να ξεκινήσουν το έργο ισλαμοποίηση με το έτσι θέλω και όλο το πακέτο Ισλάμ ιμάμηδες μιναρέδες χανούμισσες λιθοβολισμός ας ζυπνήσουμε Επιτέλους πριν να είναι αργά... ο εχθρός είναι μέσα στον τόπο μας Έλληνες»

Η κατασκευασμένη απειλή η οποία προκαλείται λόγω άγχους , παρουσιάζεται και λόγω του φόβου απέναντι στην αλλοίωση της θρησκευτικής πίστης, στις αξίες , στα έθιμα και στις παραδόσεις της ενδο-ομάδας. Θεωρείται μία συμβολική απειλή η οποία μεταφράζεται σε μία αρνητική στάση και συμπεριφορά απέναντι στην εξω-ομάδα από την οποία πρέπει να προστατευτεί. Καμία μορφή αλληλεγγύης ή ενσυναίσθησης εφόσον η εξω-ομάδα παρουσιάζεται επικίνδυνη και εχθρική.

Ανάρτηση 56

«ΚΑΜΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΓΙΑ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΜΗΝ ΤΟΥΣ ΒΟΗΘΑΤΕ ΜΗΝ ΤΟΥΣ ΔΕΧΕΣΤΕ ΜΗΝ ΔΙΝΕΤΕ ΡΟΥΧΙΣΜΟ ΤΡΟΦΙΜΑ Η ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΣΕ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΕΙΝΑΙ ΕΣΚΕΜΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΕΛΛΑΔΑ ΓΙΑ ΝΑ ΤΗΝ ΑΛΛΟΙΩΣΟΥΝ ΝΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΟΥΝ ΝΑ ΤΗΝ ΙΣΛΑΜΟΠΟΙΗΣΟΥΝ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΗΝ ΤΟΥΣ ΛΥΠΙΑΣΑΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΙΣΒΟΛΗΣ ΕΠΙΔΙΩΚΟΥΝ ΤΟΝ ΑΦΑΝΙΣΜΟ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΜΑΣ ΤΩΝ ΕΛΑΦΩΝ ΜΑΣ ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΥΒΕΡΝΩΝΤΩΝ ΑΘΕΩΝ ΕΒΡΑΙΟΜΑΣΟΝΩΝ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΕΝΤΑΓΜΕΝΟΙ ΣΤΟΝ ΑΦΑΝΙΣΜΟ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΛΛΟΙΩΝΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΕΛΛΑΔΑ ΦΕΡΝΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΑΟ ΣΕ ΦΤΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΙΝΑ ΕΛΛΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΤΕ ΟΛΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΣΩΣΤΕ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΝΩΜΕΝΟΙ ΠΟΤΕ ΝΙΚΗΜΕΝΟΙ»

2.4. Συζήτηση των ευρημάτων

Η έρευνα που παρουσιάστηκε εδώ είχε ως αντικείμενο τις κατασκευές των προσφύγων ως απειλή, από τον πολιτικό χώρο της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα. Οι κατασκευές της απειλής εξετάστηκαν ως μέρος της προσπάθειας ατόμων που δραστηριοποιούνται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και πρόσκεινται στην άκρα δεξιά να κινητοποιήσουν τους

αυτόχθονες στην ανάληψη δράσης εναντίον των προσφύγων. Σε αυτό το πλαίσιο, εξετάστηκαν συγκεκριμένα οι ταυτότητες που κινητοποιούνται σε αυτή την προσπάθεια, καθώς και οι στρατηγικές απονομιμοποίησης των ίδιων των προσφύγων.

Όπως έδειξε η θεματική ανάλυση αναρτήσεων σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι χρήστες των συγκεκριμένων ιστοσελίδων χρησιμοποίησαν τρεις κυρίως υπερκείμενες/συμπεριληπτικές ομάδες-ταυτότητες (του Έλληνα, του Κρητικού, του Λαού) για να ασκήσουν επιρροή και να εξασφαλίσουν μαζική συμμετοχή σε διαδηλώσεις και άλλες δράσεις σε βάρος των προσφύγων. Η πρώτη ταυτότητα που είδαμε ήταν αυτή του Κρητικού, όπου έμφαση δόθηκε στα θεωρούμενα ως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης ταυτότητας (υπερήφανος, μαχητικός λαός). Οι Κρητικοί παρουσιάζονται ως πατριώτες που τηρούν το χρέος τους απέναντι στην πατρίδα και αγωνίζονται να διαφυλάξουν την ενότητα αλλά και τη θρησκεία τους, η οποία απειλείται από ένα αλλόθρησκο λαό.

Στη συνέχεια είδαμε τη δεύτερη ταυτότητα του Έλληνα/ελληνικού έθνους, όπου τονίζεται η ομοιογένεια ως προς την κοινή γλώσσα, κοινό πολιτισμό και θρησκεία, χαρακτηριστικά τα οποία απειλούν οι ξένοι. Μέσα από το λόγο των χρηστών το πατριωτικό αίσθημα κατασκευάζεται ως «εθνικό καθήκον», ενώ τονίζονται τα χαρακτηριστικά του «γνήσιου» Έλληνα απέναντι στους ξένους «εισβολείς» οι οποίοι δεν έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα, δε μιλούν την ελληνική γλώσσα αλλά αντίθετα πιστεύουν σε διαφορετική θρησκεία με αποτέλεσμα να μην γίνονται αποδεκτοί. Σύμφωνα με τη Χρυσόχου, (2011), η εθνική ταυτότητα και ο εθνικός χαρακτήρας κατασκευάζεται, ουσιοποιείται και χρησιμοποιείται με στρατηγικό τρόπο με σκοπό να εξυπηρετήσει συγκεκριμένα πολιτικά σχέδια και να προωθήσει συγκεκριμένους ορισμούς του κόσμου, ενώ παράλληλα η ουσιοποίηση του έθνους είναι μέρος της διαδικασίας προώθησης πολιτικών σχεδίων. Επίσης να τονίσουμε ότι στα σχόλια διακρίναμε έναν υποτιμητικό λόγο απέναντι στους ξένους, προκειμένου να τονιστεί η ανάγκη ομοιογένειας του έθνους και η καθαρότητα της ελληνικής φυλής. Όπως είδαμε και στο Α' Μέρος αναφορικά με τον ακροδεξιό λόγο, ο ρατσισμός και ο ακραίος εθνικισμός αποτελούν τακτικές και πρακτικές συσπείρωσης απέναντι σε πρόσφυγες οι οποίοι αποτελούν έναν «εχθρό προ των πυλών» που απειλεί την αλλοίωση του πολιτισμού και την κοινωνική συνοχή.

Η τρίτη ταυτότητα την οποία ανέδειξε η ανάλυσή μας ήταν ο Λαός η οποία συνδέθηκε με αγωνιστικά χαρακτηριστικά, ενώ τονίστηκε η αγανάκτηση και η καταπίεση που νιώθουν από την άδικη συμπεριφορά των κυβερνώντων και των πολιτικών αποφάσεων απέναντι στο λαό. Η κατηγοριοποίηση του λαού συνδέθηκε περισσότερο με αναφορές σε δικαιώματα και αγώνες.

Οι χρήστες, ως επιτηδευματίες ταυτότητας, όπως ορίζει ο Reicher (2013), είδαμε ότι κατασκεύαζαν τις εκάστοτε ταυτότητες, προσπαθώντας να επηρεάσουν τον κόσμο και να καθοδηγήσουν τον υπόλοιπο πληθυσμό, χρησιμοποιώντας με ευελιξία τις κατηγορίες της ώστε να κινητοποιήσουν την ενδοομάδα. Επομένως με τη στρατηγική της δημιουργίας μίας κοινής συλλογικής ταυτότητας/δράσης με κοινά νοήματα, ανέδειξαν τα κοινά χαρακτηριστικά και τις αξίες τους ως ανήκοντες στην ίδια ομάδα. Σε αυτές τις κατασκευασμένες κατηγορίες ταυτοτήτων οι οποίες απέβλεπαν στο μέλλον έγινε χρήση ιστορικών παραδειγμάτων, εθνικών εικόνων και συμβόλων, θεσμικών μορφών, του γεωγραφικού τοπίου ώστε να αποκτήσει υπόσταση η εθνική ταυτότητα και να κινητοποιήσουν το «εμείς».

Η ανάλυση στράφηκε επίσης σε άλλες στρατηγικές εξασφάλισης της εμπλοκής του πληθυσμού σε δράση εναντίον των προσφύγων. Ο κύριος τρόπος εμπλοκής του πληθυσμού που εντοπίστηκε στα δεδομένα ήταν η επινόηση ενός κοινού εχθρού («εσωτερικού» ή «εξωτερικού») που ευθύνεται για την έλευση των μεταναστών και την συντελούμενη «αδικία» σε βάρος των αυτοχθόνων. Καταρχάς είδαμε να καταφέρονται εναντίον των πολιτικών/κρατικών φορέων αλλά και εναντίον της τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και εναντίον των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) οι οποίες είναι υπεύθυνες για τους πρόσφυγες. Επίσης είδαμε να καταφέρονται εναντίον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Τουρκίας και εναντίον «εσωτερικών εχθρών» όπως οι δημοσιογράφοι και οι αναρχικοί.

Αρχικά ανέφεραν έλλειψη εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας απέναντι στην κυβέρνηση και στους πολιτικούς οι οποίοι δεν έχουν ένα συγκροτημένο σχέδιο απέναντι στο προσφυγικό ζήτημα, αλλά στην ουσία είναι «μαριονέτες» των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, ενώ όλα γίνονται σύμφωνα με ένα προμελετημένο σχέδιο ώστε να επιτευχθούν τα σχέδια και συμφέροντα των ξένων δυνάμεων. Η κυβέρνηση και οι πολιτικοί χρεώνονται με βαρείς χαρακτηρισμούς λόγω των λανθασμένων χειρισμών τους, με αποκορύφωμα τις λέξεις

«προδότες» και «δωσίλογοι». Στο όνομα της τάξης και της δικαιοσύνης καταφέρονται επίσης εναντίον των δικαστικών αρχών, στην προσπάθειά τους να τους εμπλέξουν στη συλλογική τους δράση/αγώνα και να αξιώσουν με αυτόν τον τρόπο την υποστήριξή τους, πολιτικοποιώντας έτσι την ταυτότητά τους μέσω τριγωνισμού. Έτσι πυροδοτείται όχι μόνο η συλλογική δράση ενάντια στον αντίπαλο αλλά επιστρατεύεται και ένα τρίτο μέρος ως σύμμαχος επιδιώκοντας να τους αναγκάσουν να παρέμβουν ή να πάρουν θέση, όπως προβλέπει και η θεωρία των Simon και Klandermans (2013) για την πολιτικοποιημένη συλλογική ταυτότητα.

Στη συνέχεια είδαμε να αναφέρονται στις ΜΚΟ και να αμφισβητούν τα κίνητρα και τη δράση τους. Υποστήριξαν ότι τα μέλη τους υποκινούν τον ξεσηκωμό των ανθρώπων που βρίσκονται στα Hot Spots σε νησιά απλά και μόνο για να αποσπάσουν ευρωπαϊκά κονδύλια ενώ στην ουσία είναι ψεύτες και ανήθικοι οι οποίοι εκμεταλλεύονται τον ανθρώπινο πόνο για να επωφελούνται από τις επιδοτήσεις. Επίσης έγιναν αναφορές στη συνεργασία των ευρωπαϊκών δυνάμεων με τους Έλληνες πολιτικούς, οι οποίοι έχουν σύμφωνα με τους χρήστες υποταχθεί στα γερμανικά συμφέροντα, ενώ υπήρξαν πολλές αναφορές στην Τουρκία ως πιο άμεση απειλή και κίνδυνος απέναντι στη συνοχή του πληθυσμού και την κοινωνική ασφάλεια. Σύμφωνα με τις αναρτήσεις αυτές, η Τουρκία λειτουργεί με βάση ένα κρυφό σχέδιο «Ισλαμοποίησης» του ελληνικού έθνους, στέλνοντας μαζικά τους πρόσφυγες τους οποίους κατονομάζουν ως «λαθρομετανάστες», με σκοπό τον εξισλαμισμό των Ελλήνων. Τέλος, πολλές αναφορές έγιναν σε άλλους εσωτερικούς εχθρούς όπως τα ΜΜΕ, τους δημοσιογράφους και τους αναρχικούς.

Η επινόηση των παραπάνω «εσωτερικών» και «εξωτερικών» εχθρών παραπέμπει στη θεωρία της πολιτικοποιημένης συλλογικής ταυτότητας (Simon & Klandermans, 2013), κατά την οποία οι χρήστες προέβαλαν τα αιτήματά τους και τα κοινά παράπονα και διαπραγματεύτηκαν το δικαίωμά τους να αγωνιστούν στο όνομα μίας ταυτότητας με σκοπό να εμπλέξουν και να κινητοποιήσουν με αυτόν τον τρόπο τον υπόλοιπο πληθυσμό με το μέρος τους. Αφού οι χρήστες έχουν ορίσει ως κοινό εχθρό και απειλή τους πρόσφυγες αλλά και τους πολιτικούς, οι οποίοι δεν δραστηριοποιούνται ώστε να εξομαλύνουν την κατάσταση και να προλάβουν τον επικείμενο κίνδυνο (καταστροφή την οποία φέρουν μαζί τους οι πρόσφυγες), επομένως δικαιολογείται και η εναντίωσή των χρηστών απέναντι τους.

Τέλος, από την επεξεργασία των δεδομένων, είδαμε την παρουσίαση των προσφύγων ως απειλή, με βάση τις στρατηγικές της απονομιμοποίησης που περιγράφει ο Bar-Tal (1989). Στην ανάλυση εντοπίσαμε τέσσερις από τις πέντε στρατηγικές αυτού του είδους, συγκεκριμένα την «απανθρωποποίηση της έξω-ομάδας (αποδίδοντας χαρακτηριστικά ζώων ή υπανθρώπων), το χαρακτηρισμό των μελών της έξω-ομάδας ως παραβάτες καθορισμένων κοινωνικών κανόνων (π.χ. μανιακούς, δολοφόνους, ψυχοπαθείς, κλέφτες, τρομοκράτες κ.τ.λ.), τον προσδιορισμό αρνητικών φυσικών και πνευματικών χαρακτηριστικών (π.χ. ηλίθιοι, παράσιτα, άγριοι/πρωτόγονοι, αναξιόπιστοι κ.τ.λ.) και, τέλος, τη σύγκριση της εσω-ομάδας με την έξω-ομάδα, όπου η έξω-ομάδα κατηγοριοποιείται ως ανεπιθύμητη ομάδα που συμβολίζει το κακό.

Αρχικά οι πρόσφυγες παρουσιάστηκαν ως απειλή και κίνδυνος ως προς την ισλαμοποίηση του ελληνικού έθνους. Σε μία προσπάθειά τους να ενισχύσουν το φόβο, τους παρουσίασαν ως εγκληματίες οι οποίοι θέλουν να αφανίσουν και να αντικαταστήσουν τον ελληνικό πληθυσμό και στην ουσία αποτελούν ένα οργανωμένο σχέδιο, όπου έρχονται παράνομα στη χώρα δήθεν ως κατατρεγμένοι, αλλά με απώτερο σκοπό τον εξισλαμισμό των ανθρώπων. Οι πρόσφυγες παρουσιάστηκαν ως παραβάτες και τρομοκράτες οι οποίοι ευθύνονται για τις αναταραχές σε κάποια μέρη της Ελλάδας και φυσικά για πολλά εγκλήματα, βιασμούς και γενικότερα όλα τα κακά που συνοδεύουν την παρουσία τους σε αυτά τα μέρη. Παρουσιάστηκαν ως φορείς μετάδοσης ασθενειών κι αυτό μεγεθύνει τον κίνδυνο και παράλληλα δικαιολογεί τους σκοπούς και τη δράση των χρηστών. Όμως στην ουσία είδαμε ένα ρατσιστικό και απονομιμοποιητικό λόγο των σχολιαστών, όπου αντιλαμβανόμαστε την προσπάθειά τους να τους υποτιμήσουν και να τους απονομιμοποιήσουν ώστε να δικαιολογήσουν τη δράση τους και τον αγώνα τους μέσα από το συλλαλητήριο εναντίον των προσφύγων. Παράλληλα σε πολλές αναρτήσεις είδαμε να καλλιεργείται ο φόβος ως προς την αλλοίωση της θρησκείας και του πολιτισμού από τους «εισβολείς» και «τζιχαντιστές» πρόσφυγες σε μία προσπάθεια να χειραγωγήσουν το κοινό σε ρατσιστικές πρακτικές και συμπεριφορά.

Συμπερασματικά αυτές οι τρεις πλευρές της ανάλυσής μας δείχνουν ότι οι πρόσφυγες, το «ξένο», το Ισλάμ και γενικότερα οποιοδήποτε διαφορετικό χαρακτηριστικό είναι εκτός των εθνικών ορίων υπόσταση/κουλτούρα ή θρησκεία, αποτελούν απειλή προς την εθνική ταυτότητα και δεν είναι αποδεκτά από αυτούς που πρόσκεινται φιλικά προς την άκρα

δεξιά. Επιπλέον αποτελούν κίνδυνο για την κοινωνική συνοχή και ασφάλεια, καθώς και για την πληθυσμιακή αντικατάσταση και αλλοίωση και παρουσιάζονται ως φορείς μόλυνσης των αξιών και της θρησκείας αλλά και ως φορείς μεταδοτικών ασθενειών. Αυτό που επίσης διακρίνεται χαρακτηριστικά είναι η απειλή στις εργασιακές ευκαιρίες του ντόπιου πληθυσμού τις οποίες καταλαμβάνουν οι πρόσφυγες ενώ τέλος κατασκευάζεται μία «απειλή» από αλλόθρησκους τρομοκράτες, μουσουλμάνους (με όλα τα χαρακτηριστικά της ταυτότητας που φέρουν) με αποτέλεσμα να εντείνεται η ισλαμοφοβία και η ξενοφοβία. Αυτή η εχθρότητα και η ρητορική μίσους που ενεργοποιείται απέναντι στους πρόσφυγες, οδηγεί στην ακραία δράση ακροδεξιών ομάδων και συγχρόνως δικαιολογεί τον απονομιμοποιητικό /ρατσιστικό λόγο και τις πρακτικές απέναντί τους.

Επίλογος

Στην παρούσα εργασία είδαμε ότι οι άνθρωποι που μετακινούνται από τον τόπο τους λόγω διωγμών, πολέμων ή για εύρεση νέων και καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, έχουν να αντιμετωπίσουν πέρα από τις ψυχολογικές και προσωπικές δυσκολίες της μετακίνησης και της προσαρμογής στις νέες συνθήκες ενός τόπου, τις προκαταλήψεις και την επιθετική και βάρβαρη αντιμετώπισή τους από ανθρώπους που κινούνται στο χώρο της άκρας δεξιάς στις χώρες υποδοχής. Αυτοί οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν τους πρόσφυγες ως «απειλή» και «εχθρό προ των πυλών» ενώ κινητοποιούν ταυτότητες οι οποίες απευθύνονται σε ένα ευρύτερο κοινό με σκοπό να τους επηρεάσουν ώστε να καταφέρουν το σκοπό τους. Αντιμετωπίζουν τους πρόσφυγες με καχυποψία, δυσπιστία στην καλύτερη περίπτωση, ενώ σε ακραίες περιπτώσεις κατασκευάζουν τον απόλυτο κίνδυνο που ενέχει η εγκατάστασή τους, με μία ρητορική μίσους και ρατσισμού ενώ υπάρχουν πολλές περιπτώσεις βίαιων αντιδράσεων απέναντί τους. Οι πολιτικές μετανάστευσης και η μεταχείριση των μεταναστών και των προσφύγων είναι σοβαρά ζητήματα τα οποία προκαλούν αβεβαιότητα και ανησυχία. Συγχρόνως είναι ζητήματα τα οποία πρέπει να μας απασχολούν όλους, μα πιο πολύ την ευρωπαϊκή αλλά και την ελληνική πολιτική ηγεσία, οι οποίοι θα πρέπει να σχεδιάσουν τις στρατηγικές ενσωμάτωσης και επιπολιτισμού των προσφύγων. Το σημαντικότερο όμως είναι να αντιμετωπίσουμε όλοι μας με σοβαρότητα και σεβασμό ανθρώπους που έχουν ανάγκη την ασφάλεια, την αποδοχή και τη φροντίδα,

«Ακροδεξιές κατασκευές της απειλής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με αφορμή την εγκατάσταση προσφύγων στην Κρήτη »

ώστε να καταφέρουν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα και στις νέες συνθήκες ζωής, για να αποκτήσουν οι άνθρωποι αυτοί αισιοδοξία, αντοχές και θάρρος να παλέψουν το «βάρος» του παρελθόντος αλλά και τις προκλήσεις του μέλλοντος.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Jean-Pierre Deconchy & Vincent Dru, 2011, (ΕΠΙΣΤ, ΕΠΙΜ. ΣΤΑΜΟΣ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ), “Ο ΑΥΤΑΡΧΙΣΜΟΣ”, ΑΘΗΝΑ: ΠΕΔΙΟ,
- Αρχάκης Α., Τσάκωνα Β., 2011, Ταυτότητες, αφηγήσεις και γλωσσική εκπαίδευση, Εκδόσεις Πατάκη, Ιανουάριος, (σελ. 54-55)
- Δραγώνα Θ., ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΤΗΤΕΣ),2007,ΑΘΗΝΑ, ο σύνδεσμος ανακτήθηκε στις 4/5/2021 <http://hdl.handle.net/10795/942> / <http://repository.edulll.gr/942>
- Ίσαρη Φ., Πουρκός Μ., Οργάνωση, Ταξινόμηση, Ανάλυση και Αξιολόγηση Ποιοτικών Δεδομένων, 2015. [5ο Κεφάλαιο Συγγράμματος], Στο Ίσαρη, Φ., Πουρκός, Μ. Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας, [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. κεφ 5. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/5822>
- Ιωσηφίδης Θ., 2008, Ποιοτικές Μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες, εκδ. ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα,
- Καραμούζης, Κ., 2009, Επιστήμη και Κοινωνία. Θρησκεία και κυρίαρχη ιδεολογία στη νεοελληνική κοινωνία. Τεύχος, 21
Ο σύνδεσμος ανακτήθηκε στις 5/5/2021 <https://www.ekke.gr/services/publication/opsis-metanasteusis-kai-metanasteutikis-politikis-stin-ellada-simera>
- Παπαστάμος Σ., , Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία, Τόμος Β, Η Παράδοση, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2006, Αθήνα
- Σταυρακάκης, Γ., Νικήσιανης, Ν., Κιουπκιολής, Α.,Κατσαμπέκης, Γ., Σιώμος, Θ., 2015, Λαϊκίστικος Λόγος και Δημοκρατία. Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, 43, 47-79

- Τσίγκανου Ι., 2010, Όψεις μετανάστευσης και μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα σήμερα, Κεφάλαιο σε συλλογικό τόμο «Η μετανάστευση ως δίλημμα ασφάλειας», Γιάννης Μιχελογιαννάκης (σελ. 141-164).
- Τσιώλης Γ., 2015Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: διλλήματα, δυνατότητες, διαδικασίες. Στο Πυργιωτάκης & Χρ. Θεοφιλίδης (επιμ.) Ερευνητική Μεθοδολογία στις Κοινωνικές Επιστήμες και στην Εκπαίδευση. Συμβολή στην επιστημολογική θεωρία και την ερευνητική πράξη, Αθήνα.Πεδίο, Σελ. 473-498.
- Τσιώλης Γιώργος, 2017, ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ο σύνδεσμος ανακτήθηκε στις 3/5/2021 http://www.amarkos.gr/material/Thematic_Analysis.pdf
- Τσουκαλάς, Κ., 2010, Η επινόηση της ετερότητας: «Γαυτότητες» και «διαφορές» την εποχή της παγκοσμιοποίησης. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Χασιώτης Ι., (2017), Η ισλαμική τρομοκρατία ως απειλή για την Ευρωπαϊκή Ένωση: Προοπτικές για την αντιμετώπισή της μέσω της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας και της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, Διπλωματική Εργασία, ο σύνδεσμος ανακτήθηκε στις 8/5/2021, <https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/19238/%CE%97%20%CE%B9%CF%83%CE%BB%CE%B1%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1%20%CF%89%CF%82%20%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B9%CE%BB%CE%AE%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%95%CE%95..pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Χρυσοχόου Ξ. & Ιατρίδης Τ., 2013, Όψεις της Ηγεμονίας στις φιλελεύθερες κοινωνίες : «κοινωνιοψυχολογικές προσεγγίσεις της κοινωνικής αναπαραγωγής και μεταβολής», εκδ. ΠΕΔΙΟ,
- Χρυσοχόου Ξ., 2011., Πολυπολιτισμική Πραγματικότητα: «Οι κοινωνιοψυχολογικοί προσδιορισμοί της πολιτισμική πολλαπλότητας», εκδ. Πεδίο,

Ξενόγλωσση

- Bar Tal, D. & Phillip L. Hammack (2012). Conflict, Delegitimization, and Violence. The Oxford Handbook of Intergroup Conflict. Oxford University Press. (29-52).
- Bar Tal, D. (1989). Delegitimization: The Extreme Case of Stereotyping and Prejudice. (169-182)
- Bar Tal, D. (1990). Causes and consequences of delegitimization. Journal of Social Issues, 46, 65-81.
- Bobo, L.D. (1999). Prejudice as group position: Microfoundations of a sociological approach to racism and race relations. Journal of Social Issues, 55, 445-472. https://scholar.harvard.edu/files/bobo/files/1999_prejudice_as_a_group_position.pdf
- Braun, V., & Clarke, V. (2012). Thematic analysis in H. Cooper, (Ed), APA Handbook of Research Methods in Psychology (pp. 51-77) Washington, DC. American Psychological Association file
- Braun, V., Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3, 77–101. doi:10.1191/1478088706qp063oa https://www.researchgate.net/publication/235356393_Using_thematic_analysis_in_psychology
- Esses, V. M., Medianu, S., & Lawson, A. S. (2013). Uncertainty, threat, and the role of the media in promoting the dehumanization of immigrants and refugees. Journal of Social Issues, 69(3), 536– 578. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420250106> [https://doi.org/10.1016/0147-1767\(96\)00026-0](https://doi.org/10.1016/0147-1767(96)00026-0)
- Imhoff, R., & Recker J. (2012). Differentiating Islamophobia: Introducing a New Scale to Measure Islamoprejudice and Secular Islam Critique. Political Psychology, Vol. 33, No. 6.

- Johnston, H., & Klandermans, B. (1995). The cultural analysis of social movements. In H. Johnston & B. Klandermans (eds.), *Social movements and culture*, 4, (pp. 3-24). Minneapolis: University of Minnesota Press
- Mason, J. Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας, Αθήνα: Ελληνικά γράμματα, (2003).
- Mukherjee, S., Molina, L. E., & Adams, G. (2012). National identity and immigrations policy: concern for legality or ethnocentric exclusion? *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 12 (1), 21-32.
- Pettigrew, T. F., & Meertens, R. W. (1995). Subtle and blatant prejudice in western Europe. *European Journal of Social Psychology*, 25(1),57–75.
- Schatz, R. T., Staub, E., & Lavine, H. (1999). On the varieties of national attachment: Blind versus constructive patriotism. *Political Psychology*, 20 (1), 151-174.
- Staerke, C., Sidanius, J., Green, E. G. T., & Molina, L. (2005). Ethnic minority-majority asymmetry and attitudes towards immigrants across 11 nations. *Psicologia Politica*, 30, 7-26
- Stephan, W. G., & Stephan, C.W. (1996). Predicting Prejudice. *International Journal of Intercultural Relations*, 20, 409–426. Ανακτήθηκε στις 4/5/2021 <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/0147176796000260?token=F337E93E93CE342244DB59C5C30001FAA910525FA23B12D1A10C04A800CAEB91AB131503708C0FF7895E761C4266F852&originRegion=eu-west-1&originCreation=20210504091753>
- Stephan, W.G. & Stephan, C.W. (2000). An integrated threat theory of prejudice. In S. Oskamp (Ed.), *Claremont Symposium on Applied Social Psychology* (pp. 23-46). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum
- Tileaga, C. (2007). Ideologies of moral exclusion: A critical discursive reframing of depersonalization, delegitimization and dehumanization. *British Journal of Social Psychology*. 46. (717-737).

«Ακροδεξιές κατασκευές της απειλής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με αφορμή την εγκατάσταση προσφύγων στην Κρήτη »

...

Υπέθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

«Ακροδεξιές κατασκευές της απειλής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με αφορμή την εγκατάσταση προσφύγων στην Κρήτη »